

To Cite This Article: Tepealti, F. (2022). Kıta sahanlığı: Teori ve uygulama boyutu bağlamında bir değerlendirme. *International Journal of Geography and Geography Education (IGGE)*, 45, 174-196. <http://dx.doi.org/10.32003/igge.1014953>

KİTA SAHANLIĞI: TEORİ VE UYGULAMA BOYUTU BAĞLAMINDA BİR DEĞERLENDİRME

The Continental Shelf: An Evaluation within the Context of Theory and Practice Dimensions

Fahrettin TEPEALTI

Öz

Coğrafi bir kavram olan kıta sahanlığı, devletlerin denizel alanlardaki doğal kaynaklara ulaşma imkânı ve isteğinin artmasına bağlı olarak 1900'li yılların başından itibaren uluslararası boyutta gündeme gelmeye başlamıştır. İlerleyen dönemde ise kıta sahanlığı sınırlandırılmasının devletler arasında yeni bir rekabet alanına dönüşmesi, uluslararası düzenlemelerin yapılmasını gerekli kılmıştır. 1945 Truman Bildirisi, 1958 Cenevre Sözleşmesi ve 1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi (BMDHS), bu ihtiyacın gereği olarak ortaya çıkmıştır. Bu çalışmada kıta sahanlığı kavramı teori ve uygulama boyutları açısından incelenmiştir. Çalışmanın teori boyutunda yukarıda sözü edilen uluslararası düzenlemeler ele alınmış, uygulama boyutunda ise Birleşmiş Milletlerin başlıca adli organı statüsündeki Uluslararası Adalet Divanının kıta sahanlığı kaynaklı anlaşmazlıkları değerlendirirken dikkate aldığı kriterlerin yorumlanma biçimlerine yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kıta Sahanlığı, Deniz Alanlarının Sınırlandırılması, Uluslararası Adalet Divanı, Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi

Abstract

The geographical term, continental shelf, has been the agenda at the international level since the beginning of the 1900s, depending on the opportunity and desire of states for natural resources in marine areas. In the following period, the transformation of the continental shelf delimitation into a new area of competition between states necessitated the making of international regulations. Truman Proclamation (1945), Geneva Convention (1958) and United Nations Convention on the Law of the Sea (UNCLOS) (1982) arose from that requirement. In this study, the continental shelf is discussed in theory and practice. While the theoretical dimension involves the international regulations, the application dimension tackles the interpretation forms of the criteria that the International Court of Justice, the main judicial organ of the United Nations, takes into account when examining the disputes emerging from the continental shelf.

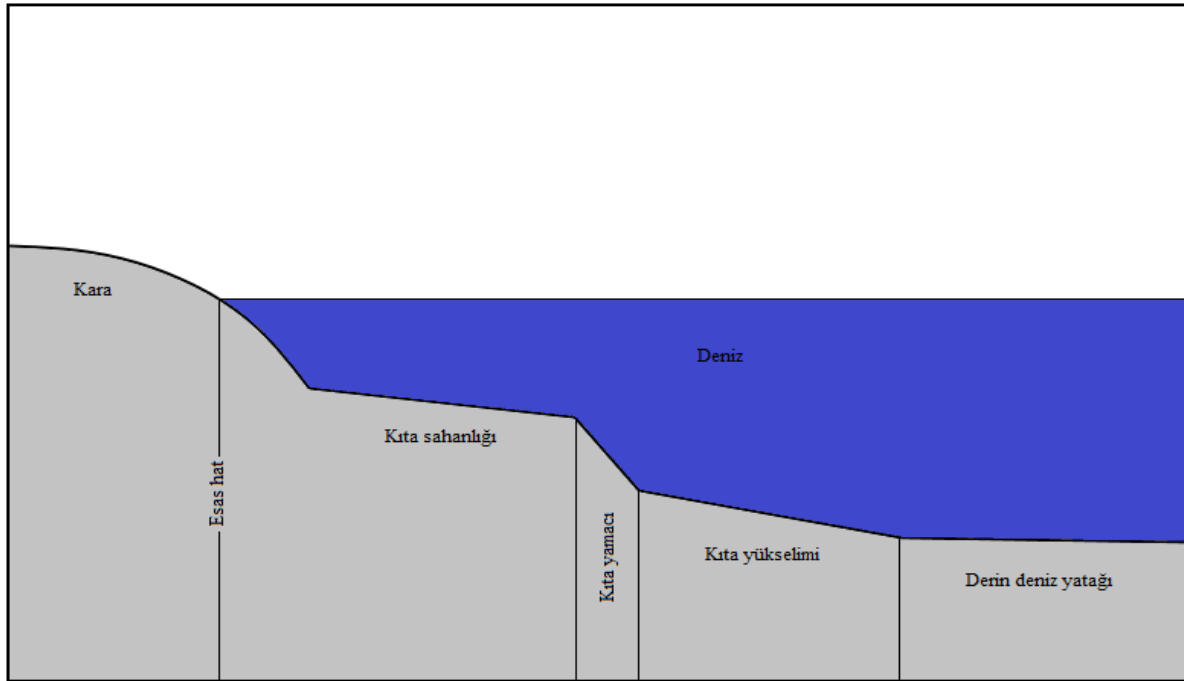
Keywords: Continental Shelf, Delimitation of Marine Areas, International Court of Justice, United Nations Convention on the Law of the Sea

* Dr. Öğr. Ü., İzmir Bakırçay Üniversitesi, [✉ fahrettin.tepealti@bakircay.edu.tr](mailto:fahrettin.tepealti@bakircay.edu.tr)

GİRİŞ

Kara ve denizlerden müteşekkil toplam 510 milyon km²'lik dünya yüzölçümünün 361 milyon km²'si okyanus ve denizlerden, 149 milyon km²'si de karalardan oluşmaktadır. Kara kütlelerinde olduğu gibi deniz altı sahaları da jeomorfolojik bakımdan bazı ana ve alt birimlere ayrılmaktadır. Bu açıdan değerlendirildiğinde deniz altı topografyasının “Kıtasal Kenar” ve “Okyanus Havzası Tabanı” olarak iki ana birimden oluştuğu görülmektedir. Kıtasal kenarlarsa karadan denize doğru sahil (kıyı) bölgesi, kıta sahanlığı, kıtasal yamaç ve kıtasal yamaç eteği (kıta yükselimi) olmak üzere farklı birimlere ayrılmaktadır (Atalay, 1981: 78). Şüphesiz bu unsurlar içinde jeomorfolojide olduğu gibi uluslararası ilişkilerde de önemli bir argüman niteliği taşıyan kıta sahanlığı en dikkat çekici olanıdır. Ancak deniz yetki alanlarının belirlenmesine esas teşkil eden kıta sahanlığı, coğrafi ve hukuki bakımdan farklı tanımlara sahiptir.

Coğrafi olarak kıta sahanlığı, kıyı ile kıtasal yamaç arasında yer alan hafif eğimli bir su platformudur. Ortalama eğimi 1 derecenin altında olan kıta sahanlığının ortalama genişliği 75 km ve dış kısmındaki ortalama derinliği ise 130 m'dir.¹ Ancak dünyanın farklı bölgelerinde 600 m derinliğe ve Sibiryaya kıyılarında olduğu gibi 700 km'ye varan bir genişliğe dahi ulaşabilmektedir (Atalay, 2013; Taşdemir, 2002).² Coğrafi kıta sahanlığı ve ilgili deniz bölümleri Şekil 1'de gösterilmiştir.

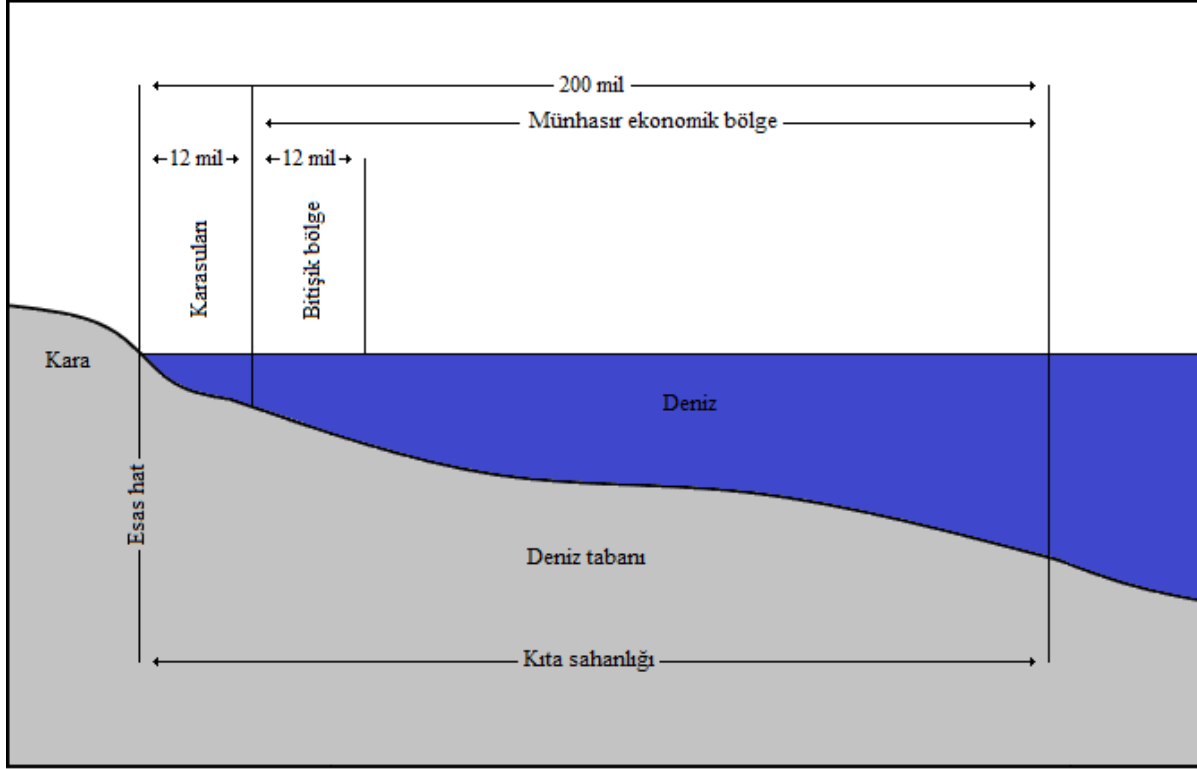

Şekil 1: Coğrafi Kıta Sahanlığı ve İlgili Deniz Bölümleri

Kıta sahanlığının genişliği, kıyı gerisindeki yüzey şekillerine bağlıdır. Eğimli yüzey şekillerinin bulunduğu kıyılarda kıtasal yamacın başlangıcı olan eğim kırıklığına nispeten kısa mesafede ulaşıldığı için kıta sahanlığı dar olurken; yüzey şekillerinin sade olduğu kıyılarda söz konusu eğim kırıklığına daha uzun bir mesafe kat edilerek ulaşıldığı için kıta sahanlığı genişlemektedir. Hatta bazı yeni volkanik adaların kenarında kıta sahanlığı (şelf) oluşmayabilmektedir (İnandık, 1971: 83).³

- 1 Kıta sahanlığının yaygın olarak 200 metre derinlik esasına göre tanımlanması, 1958 Cenevre Sözleşmesi'nde bu derinliğin doğal kaynakların işletilebilmesine imkân veren bir sınır olarak değerlendirilmesinin bir sonucudur (Kuran, 2016).
- 2 Erinç ve Yücel, kıta sahanlığı ile kıta şelfi kavramlarının farklı anlamlara gelmesine rağmen birbirinin eş anlamlısı olarak kullanılmasını eleştirmektedir. Onlara göre derinliği ve genişliği değişken olan kıta şelfidir (Erinç ve Yücel, 1988: 31). İnandık da kıta sahanlığı yerine “Şelf” veya “Kıta platosu” kavramlarını kullanmaktadır (İnandık, 1971: 83).
- 3 İnandık da Erinç ve Yücel gibi kıta sahanlığı yerine “Şelf” veya “Kıta platosu” kavramlarını kullanmaktadır (İnandık, 1971: 83).

Hukuki manada kıta sahanlığı ise “kıyı devletinin, karasularının ilerisinde ama kıyıya bitişik durumdaki deniz tabanı ve altındaki cansız varlıkların araştırılması ve işletilmesi konusunda münhasır hak sahibi olduğu deniz yetki alanı” (Kuran, 2016: 197) olarak tanımlanmaktadır. Kıyından itibaren 200 deniz mili açığa kadar uzanan kıta sahanlığı, kıyının özelliklerine bağlı olarak 350 deniz mili mesafeye kadar uzanabilmektedir. Yukarıdaki tanımlardan da anlaşıldığı üzere hukuki bir terim olarak kıta sahanlığı, coğrafi kıta sahanlığının yanında kıta yamacı ve kıta yükselimini de içinde barındıran daha kapsamlı bir kavramdır (Pazarıcı, 2007). Hukuki kıta sahanlığı ve ilgili deniz bölümleri Şekil 2’de gösterilmiştir.

Şekil 2: Hukuki Kıta Sahanlığı ve İlgili Deniz Bölümleri

Kıta sahanlığının da içinde yer aldığı kıta kenarlarının balıkçılık ve hidrokarbon yatakları başta olmak üzere doğal kaynaklar bakımından zengin olması bu sahaları hammaddeye ihtiyaç duyan ülkeler için daha dikkat çekici hale getirmiştir. Özellikle Sanayi Devrimi sonrasında ortaya çıkan ve teknolojik gelişmeler doğrultusunda gittikçe artan hammadde ihtiyacı, kaynak saha olarak kıyı alanlarını öne çıkarmış ve devletler kıta sahanlığı alanlarında daha fazla hak iddia eder hale gelmiştir. Şüphesiz söz konusu devletlerin bu alanlarda yetkilerini artırma ve egemenliklerini güçlendirme girişimlerinin en önemli sebebi hidrokarbon kaynaklarına ulaşma isteğidir.

Denizel alanların daha fazla işletilebilir hale gelmesi ekonomik alanda olduğu gibi devletler arası ilişkiler üzerinde de etkisini göstermiştir. Özellikle II. Dünya Savaşı'ndan sonra, deniz kaynaklarından daha fazla yararlanmak isteyen devletler arasında egemenlik iddiası temelinde ortaya çıkan sorunlar giderek derinleşmiş ve bazı devletler tek taraflı tasarruflarda bulunmuştur. Öte yandan denizel alanlarda hak iddia eden ülke sayısının artması ve bu alanlara yönelik geliştirilen teknolojilerin de hız kazanması, sorunları daha karmaşık hale getirmiştir. Dolayısıyla bu alana yönelik uluslararası düzenleme ihtiyacı ortaya çıkmış ve 1945 Truman Bildirisi ile başlayan kıta sahanlığına yönelik düzenlemelerde, 1958 Cenevre Sözleşmesi ve 1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi ile önemli bir ilerleme kaydedilmiştir. İlki 1969 tarihli Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davası olmak üzere yaşanan bazı anlaşmazlıklar, bu hukuki düzenlemeler çerçevesinde ele alınarak karara bağlanmıştır. Günümüzde

de kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge⁴ sınırlarının belirlenmesine yönelik çeşitli anlaşmazlıklar Uluslararası Adalet Divanında yukarıdaki sözleşmeler çerçevesinde ele alınmaktadır. Görüldüğü üzere kıta sahanlığı; esas hat⁵, karasuları⁶, bitişik bölge⁷ ve münhasır ekonomik bölge⁸ kavramları ile birlikte deniz yetki alanlarının belirlenmesinde kullanılan stratejik bir kavramdır.

Bu çalışmada kıta sahanlığı kavramı, teorik ve uygulama boyutları bağlamında incelenecektir. Bulgular bölümünde 1945 Truman Bildirisi, 1958 Cenevre Sözleşmesi ve 1982 BMDHS çerçevesinde kıta sahanlığı kavramının tarihsel süreçte uğradığı teorik değişime değinilecek; tartışma bölümünde ise Uluslararası Adalet Divanının söz konusu düzenlemeler doğrultusunda verdiği kararlar üzerinden kıta sahanlığı sınırlandırmasının uygulama boyutu ele alınacaktır. Sonuç bölümünde ise Mahkemenin farklı davalarda verdiği kararlar üzerinden genel bir çerçeve oluşturulmaya çalışılacaktır.

Esasen coğrafi bir kavram olan kıta sahanlığının her yönüyle açıklanması ve sınırlandırılma esaslarının ortaya konması, çalışmanın temel amacını teşkil etmektedir. Bu nedenle konunun daha iyi anlaşılabilmesi için Uluslararası Adalet Divanının verdiği güncel kararlar irdelenmiş ve kıta sahanlığıyla ilgili diğer çalışmalarda genellikle ihmal edilen görsellik boyutuna özellikle önem verilmiştir. Kavramın coğrafi ve hukuki bakımdan tanımlanması, şekiller aracılığıyla yapılırken uygulama boyutu hazırlanan haritalarla desteklenmiştir.

Kıta Sahanlığı Kavramının Tarihsel Gelişim Süreci

Sanayi Devrimi sonrası teknolojik gelişmelerin hammadde temini noktasında denizel alanları daha “ulaşılabilir” kılması, kıyı alanlarındaki doğal kaynaklardan daha fazla yararlanmak isteyen devletler için yeni bir rekabet alanı oluşturmuştur. Buna bağlı olarak devletlerin denizel alanlardaki hakimiyet alanını genişletme çabaları kıta sahanlığı kavramını ve bu kavramın sınırlandırılması ihtiyacını gündeme getirmiştir.

Kıta sahanlığı kavramı ilk olarak 1910 yılında Portekiz tarafından balıkçılık faaliyetlerinin düzenlenmesini içeren bir kararnamede kullanılmıştır. Buna göre Portekiz, sürdürülebilir balıkçılık için 100 kulacı (200 metre) aşmayan derinliklerde, sahilde ve 3 mil uzakta deniz dibini tarayarak balık avlamayı yasaklamıştır (Franz ve Demirsoy, 1975; Harp Akademileri, 1999). Kararname her ne kadar balıkçılık faaliyetleriyle ilgili olsa da belirlenebilir bir deniz alanını tarif etmesi nedeniyle önemlidir. Kıta sahanlığı kavramının kullanılmasına yönelik diğer bir girişime 1916 yılında Rusya’da rastlanmaktadır. Rus Hükümeti yayınladığı bir bildiriyle Sibiry kıta sahanlığının uzantısı üzerinde yer aldıkları iddiasıyla bazı adaların kendisine ait olduğunu ilan etmiştir. Kıta sahanlığıyla ilgili ilk sözleşme ise 1942 yılında Paris Körfezi’ndeki yetki alanlarının düzenlenmesi amacıyla İngiltere ile Venezuela arasında imzalanmıştır (Gündüz, 1990; Ertürk, 2007). Kıta sahanlığı kavramı, 1945 yılındaki Truman Bildirisi ile politik bir nitelik kazanmıştır. Kıta sahanlığının günümüzdeki statüsü ve sınırlandırılma esasları, kıta sahanlığıyla ilgili çok taraflı ilk sözleşme olan 1958 tarihli Cenevre Sözleşmesi ve 1982 tarihli BMDHS ile belirlenmiştir.

4 1982 tarihli BMDHS, kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge sınırlandırılmasına yönelik tamamen aynı düzenlemeleri getirmesine rağmen iki bölgenin belirlenmesinde kullanılan ölçütler farklılık göstermektedir. Kıta sahanlığının belirlenmesinde coğrafi özellikler (kıyı uzunluğu ve adaların durumu gibi) ağırlık kazanırken münhasır ekonomik bölgenin sınırlandırılmasında ise doğal kaynaklar öne çıkmaktadır. Ancak bu farklılığa rağmen deniz yetki alanlarının belirlenmesi konusunda sorun yaşayan ülkeler sıklıkla sınırlandırmanın tek bir çizgi ile yapılmasını talep etmektedirler (Ergüven, 2014).

5 Esas hat, denize kıyısı bulunan bir devletin egemen haklarını kullanabildiği deniz ülkesi ile kara ülkesi arasındaki sınırın tespit edilmesinde kullanılan temel ölçüttür (Kuran, 2006).

6 Karasuları, “kıyı ile veya duruma göre iç sular ile açık deniz arasında kalan ve genişliği her devletin iç mevzuatına göre tespit edilen deniz parçasıdır” (Toluner, 1996: 57).

7 Bitişik bölge, karasularına bitişik olan belirli bir genişlikteki alanda kıyı devletine gümrük, maliye, sağlık ve muhaceret (göç) konularında yetki kullanma izni sağlayan açık deniz alanıdır (BMDHS, 1982).

8 Münhasır ekonomik bölge, “karasularının ölçülmeye başlandığı hattan itibaren 200 millik ve karasuları dışında kalan bir deniz alanında su tabakası, deniz yatağı ve toprak altında kıyı devletine münhasır ekonomik haklar ve yetkiler tanıyan bir kavramdır” (Toluner, 1996: 57).

Truman Bildirisi

28 Eylül 1945 tarihli Truman Bildirisi, kıta sahanlığı kavramının tarihsel gelişimi sürecinde önemli bir aşamayı teşkil etmektedir. Kıta sahanlığına hukuki ve politik bir nitelik kazandıran bu bildiriyle ABD, kıta sahanlığını oluşturan deniz alanlarındaki doğal kaynakların kendisine ait olduğunu, dolayısıyla söz konusu kaynakların araştırılması ve işletilmesinde tek hak sahibi olduğunu ilan etmiştir. Bunu yaparken ABD, deniz yatağı ve altına yönelik hak iddiasında bulunmuş ama egemenlik iddiasında bulunmayarak söz konusu alanın açık deniz statüsünde olduğunu belirtmiştir. ABD'yi bu girişime sevk edense Teksas eyaletindeki petrol yatağının deniz altına kadar uzanması olmuştur (Dağıstanlı, 2006; Pakfiliz, 2004; Aklar, 2003).

Truman Bildirisi'ne göre kıta sahanlığı, kıyıdaki ülkenin bir uzantısıdır ve dolayısıyla bu alan ve barındırdığı doğal kaynaklar kıyı ülkesine ait olmalıdır. Ayrıca kıyı devletinin kendi güvenliği ve bu alandaki doğal kaynakların işletilebilmesi için de kıta sahanlığını oluşturan alanın kıyı devleti tarafından kontrol edilebilmesi gerekmektedir. Bildiride komşu devletler arasındaki kıta sahanlığı sınırlandırılmasınca uluslararası hukuka ve hakkaniyete uygun olarak yapılması gerektiği ifade edilmiştir. (Başeren, 1995; Truman Proclamation, 1945).

ABD'nin Truman Bildirisi ile ilan ettiği kıta sahanlığı uygulaması diğer devletler tarafından da kısa sürede benimsenmiş ancak her ülkenin bu uygulamayı kendi menfaatlerine göre yorumladıkları görülmüştür. Kıta sahanlığının derinlik ve mesafe olarak farklı uygulama örneklerinin ortaya çıkması üzerine uluslararası bir standart belirleme ihtiyacı doğmuştur. Bunun üzerine Birleşmiş Milletler (BM) Hukuk Komisyonu'nun yaptığı çalışmalar neticesinde Cenevre'de deniz hukuku konulu bir konferansın düzenlenmesine karar verilmiştir (Pazarıcı, 2007; Akın, 1978).

1958 Cenevre Sözleşmesi

Kıta sahanlığı konusunda yaşanan belirsizliklerin giderilmesi amacıyla Cenevre'de Deniz Hukuku Konferansı toplanmış ve 28 Nisan 1958 tarihinde Kıta Sahanlığı Sözleşmesi imzalanmıştır. 10 Haziran 1964 tarihinde yürürlüğe giren sözleşme, kıta sahanlığına yönelik hazırlanan çok taraflı ilk sözleşme olması ve kıta sahanlığı kavramının ilk defa hukuki tanımını yapması bakımından önemlidir (Gündüz, 2000).

Sözleşme'nin 1. Maddesine göre kıta sahanlığı;

- a- kıyıya bitişik fakat karasuları sahasının dışında 200 metre derinliğe kadar olan sualtı alanlarının deniz yatağını ve toprak altını veya, o derinliğin ötesinde, üstteki suların derinliğinin zikredilen alanların doğal kaynaklarını işletmeye imkan tanıdığı yere kadar uzanan yerleri,
- b- adaların kıyılarına bitişik olan benzeri sualtı alanlarının deniz yatağı ve toprak altını ifade etmektedir (Gündüz, 2000, para. 1).

Görüldüğü gibi kıta sahanlığının tanımı yapılırken 200 metre derinlik kriteri esas alınmıştır. Daha önce de belirtildiği üzere bu derinlik, deniz altındaki doğal kaynaklar için o dönem işletilebilme sınırı olarak kabul edilmesinin bir sonucudur. Sözleşmeye konu doğal kaynaklarsa deniz yatağı, deniz yatağının altı ve deniz yatağına bağımlı hareket edebilen canlı ve cansız unsurlardır (Madde 2/4).

Sözleşme, kıyı devletine sahip olduğu kıta sahanlığı üzerinde "inhisari nitelikte egemen haklar"⁹ tanımakta (Madde 2/1) ancak bu durum kıta sahanlığı üzerindeki suların ve hava sahasının hukuki statüsünü etkilememektedir (Madde 3). Sözleşmenin 6. maddesi, kıta sahanlığı sınırlarının nasıl belirleneceğini düzenlemektedir. Buna göre kıta sahanlığı sınırları anlaşma ile belirlenmelidir ancak anlaşma sağlanamaması durumunda, özel şartlar farklı bir sınırı gerektirmiyorsa sınır, esas hatlara eşit

9 Bu haklar, kıyı devleti kullanmasa dahi başka bir devletin kıyı devletinden izin almadan kullanamayacağı haklardır (Madde 2/2). Dolayısıyla kıyı devletinin bu hakları kullanabilmesi için herhangi bir ilan gerekmez.

uzaklıktaki ortay hat olarak tespit edilecektir. Sözleşmenin diğer maddeleri ise genel olarak kıyı devletinin kıta sahanlığı üzerindeki haklarını nasıl kullanabileceğiyle ilgilidir.

Cenevre Sözleşmesi kıta sahanlığına yönelik önemli düzenlemeler getirmesine rağmen, başta sınırlandırma kriterleri olmak üzere bazı konuları muğlak bırakması nedeniyle eleştirilmiş ve Türkiye dahil birçok ülke tarafından imzalanmamıştır. Ayrıca teknolojik gelişmeler de deniz alanlarına yönelik yeni düzenlemeleri gerekli kılmış ve Cenevre Sözleşmesi'nin güncellenmesi ihtiyacı ortaya çıkmıştır.

1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi (BMDHS)

Cenevre Sözleşmesi'nin deniz alanları kaynaklı anlaşmazlıklara çözüm üretme noktasında yetersiz kalması üzerine III. Deniz Hukuku Konferansı toplanmış ve 10 Aralık 1982 tarihinde Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi (BMDHS) imzalanmıştır. Türkiye'nin karşı oy kullanarak taraf olmadığı Anlaşma, 16 Kasım 1994 tarihinde yürürlüğe girmiştir.¹⁰

Sözleşme, kıta sahanlığının tanımını netleştirmesi bakımından önemlidir. Madde 76/1'e göre, "sahildar bir devletin kıta sahanlığı, karasularının ötesinde kıta kenarının dış eşiğine kadar veya bu eşik daha kısa mesafede ise, karasularının ölçülmeye başlandığı esas hatlardan itibaren 200 deniz mili uzaklığa kadar olan kısımda, bu devletin kara ülkesinin doğal uzantısının bütünündeki denizaltı alanlarının deniz yatağı ve toprak altlarını içerir." (BMDHS, 1982, Bölüm 6, Para. 1). Görüldüğü üzere kıta sahanlığının belirlenmesinde Cenevre Sözleşmesi'nden farklı olarak derinlik (200 metre) değil uzunluk (200 mil) kriteri esas alınmıştır. Ayrıca kıta sahanlığının tanımı yapılırken metinden adalar çıkarılmış ve kıta sahanlığının dayanağı olarak "doğal uzantı" kavramı kullanılmıştır (Bilge, 2000). Sözleşme deniz tabanını işletebilme imkânları açısından farklılığı gidermek amacıyla kıta sahanlığının dış sınırını 200 mille sınırlandırmasına rağmen kıta sahanlığı 200 milden az olan ülkelere 200 mile kadar olan kısmı deniz tabanından tamamlama hakkı vermiştir. Ancak tersi durumdaki ülkeler içinse kıta sahanlığı genişliğinin esas hattan itibaren azami 350 mil olabileceğini ve bu genişlikten sonra açık deniz başlayacağı için kıyı devletinin hak sahibi olamayacağını belirtmiştir (Ertuğrul, 2017).

Sözleşme, kıyıları bitişik veya karşı karşıya olan devletlerin kıta sahanlığı sınırlandırmasının "hakkaniyete uygun biçimde ve uluslararası hukuka uygun olarak anlaşma yoluyla" yapılmasını öngörmektedir. Anlaşma sağlanamaması durumunda ise kıta sahanlığı sınırları doğal uzantı ve eşit uzaklık ilkeleri temelinde belirlenecektir (Madde 83). Kıta sahanlığı sınırlandırılmasında anlaşmazlığa neden olan doğal unsurların başında kıyıya yakın adaların statüsü gelmektedir. BMDHS, üzerinde yerleşim bulunması ve kendine ait bir ekonomik yaşamı olması şartlarını karşılayan adalara diğer kara parçaları gibi kıta sahanlığı hakkı tanımaktadır (Madde 121).

Kıta sahanlığı üzerinde kıyı devletinin egemenliği söz konusu değildir ama BMDHS kıyı devletine kıta sahanlığı üzerinde araştırma yapmak ve doğal kaynakları işletmek gibi egemen haklar kullanma yetkisi tanımıştır (Madde 77). Kıyı devleti söz konusu haklarını kullanmasa bile diğer devletlerin bu hakları kullanabilmesi için kıyı devletinin izni gerekmektedir. Ancak bu yetki, kıta sahanlığı üzerindeki su kütesinin hukuki statüsünü etkilememektedir. (Ertuğrul, 2017; Yılmaz, 2008). Ayrıca kıyı devleti egemen haklarını kullanabilmek için kıta sahanlığı üzerinde makul önlemler alma (Madde 79/2) ve kıta sahanlığı üzerinde suni adalar, tesisler ve yapılar inşa etme (Madde 80) haklarına da sahiptir.

YÖNTEM

Bu araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden olan literatür taraması temelinde kurgulanmıştır. Ancak söz konusu literatür taraması yapılırken konunun inter-disipliner niteliği göz önünde bulundurulmuş ve farklı disiplinlerden yararlanılmıştır. Çalışma, ele alınan kavramın tarihsel süreçteki teorik gelişimi ve bu teorinin uygulaması olmak üzere iki ana bölüme ayrılmıştır. Teorik bölüm hazırlanırken mümkün olduğunca, ele alınan hukuki düzenlemelerin orijinali esas alınmış,

¹⁰ Mayıs 2021 itibarıyla BMDHS'ne taraf olan ülke sayısı 168'dir (UN, 2021).

ihtiyaç durumunda diğer alanlara ait çalışmalardan faydalanılmıştır. Konunun uygulama kısmı Birleşmiş Milletlerin başlıca adli organı olan Uluslararası Adalet Divanının 1969'dan 2021'in son dönemine kadar olan süreçte verdiği kararlar çerçevesinde oluşturulmuştur. Uluslararası Adalet Divanı kaynaklarına göre yapılan değerlendirilmelerle Mahkeme'nin karar sürecinde hangi ilke ve öncelikleri öne çıkardığı tespit edilmiştir. Ayrıca konunun dinamik yapısı gereği güncel gelişmelerin konu üzerindeki etkisi de dikkate alınmıştır. Araştırmayla ilgili sonuçlar belirlenirken farklı davalarda verilen kararların gerekçeleri belirlenmeye çalışılmış ve bu kararların benzer anlaşmazlıklar üzerindeki etkisi yorumlanmıştır.

Çalışmanın hazırlanmasında kıta sahanlığının hukuki niteliği mutlak olarak göz önüne alınmış ve konunun sınırlılığı "coğrafya ve deniz hukukunun ortak alanının dışına çıkmamak" olarak belirlenmiştir. Bunun bir gereği olarak çalışmada kullanılan kavramların deniz hukuku terminolojisiyle uyumlu olması için alanında uzman bir hukukçudan redaksiyon desteği alınmıştır. Ayrıca coğrafi yaklaşımın bir gereği olarak söz konusu kıta sahanlığı sınırlandırmaları haritalama yöntemiyle görselleştirilmiştir.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Bu bölümde Birleşmiş Milletlerin başlıca adli organı olan Uluslararası Adalet Divanının değerlendirmeleri çerçevesinde kıta sahanlığı sınırlandırmasının uygulama boyutu ele alınacaktır. Mahkeme'nin ikili veya çoklu anlaşmazlıklar nedeniyle ele aldığı kıta sahanlığı anlaşmazlığı kaynaklı davalar ve ortaya çıkan farklı uygulamalara değinilecektir. Söz konusu davalar sonucunda verilen kararlar, uygulama bakımından sonraki davalara referans teşkil ettiği gibi kıta sahanlığı anlaşmazlıklarının çeşitli yönlerinin anlaşılabilirliği açısından da önem taşımaktadır. Bu nedenle incelenen kıta sahanlığı anlaşmazlıkları seçilirken etkileri ve farklılıkları ile öne çıkan davalar seçilmiştir. Türkiye ile Yunanistan arasındaki Ege Denizi kaynaklı kıta sahanlığı sorunu ise hem Uluslararası Adalet Divanının yetkisizlik kararı vermesi hem de sorunun niteliği gereği başlı başına bir değerlendirmeyi hak etmesi nedeniyle çalışmaya dahil edilmemiştir.¹¹

Başlıca Kıta Sahanlığı Anlaşmazlıkları

Devletler arasında yürütülen kıta sahanlığı sınırlandırılmasına yönelik müzakerelerin çoğunluğu anlaşmazlıkla sonuçlanmaktadır. Bu anlaşmazlıkların bazıları sorun yaşayan devletlerin tamamının aynı uluslararası sözleşmeye taraf olmaması nedeniyle çözümsüz kalırken bazıları da bu sözleşmeler çerçevesinde çözüme ulaştırılması amacıyla Uluslararası Adalet Divanına götürülmektedir.

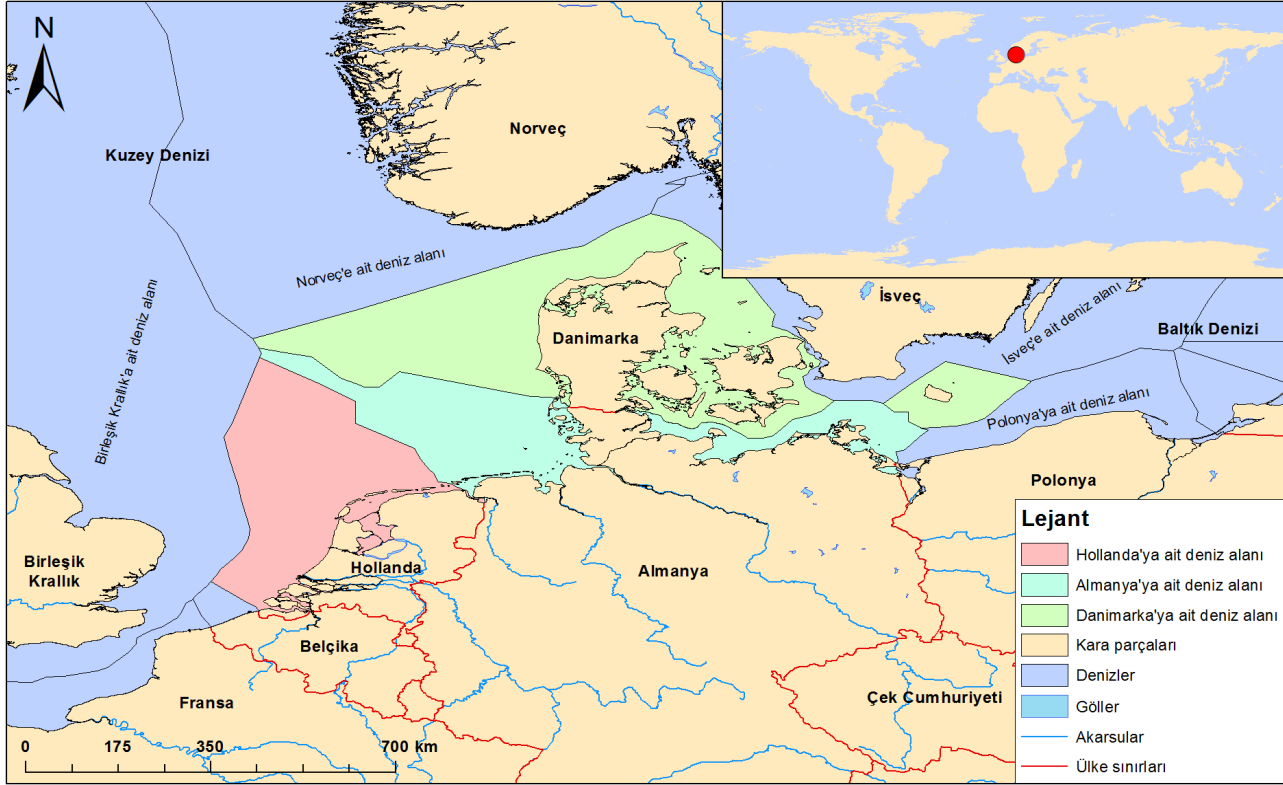
Uluslararası Adalet Divanına göre kıta sahanlığı kaynaklı anlaşmazlıklar, uluslararası hukuk temelinde, hakkaniyete uygun olarak ve anlaşma yoluyla sonuçlanmalıdır. Bu çerçevede Divan'ın davaları ele alırken bazı kriterler çerçevesinde hareket ettiği gözlenmektedir. Bunlar; yer bilimsel unsurlar, coğrafi unsurlar (kıyı biçimi ve uzunluğu, adaların konumu vb.), diğer sınırların mevcudiyeti, devletlerin hayati çıkarları, sınırlamaya tabi alan ve ülkenin hukuki statüsü, bölgedeki ortak petrol yatağı varlığı ve mevcut tarihsel haklardır (Pazarcı, 2007). Uluslararası Adalet Divanının 1969 yılından itibaren bu çerçevede verdiği kararlar, anlaşmazlıkları değerlendirirken kullandığı ilkelerin yerleşmesi ve benzer anlaşmazlıkların çözümünde emsal teşkil etmesi bakımından büyük önem taşımaktadır.

Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davası

Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davası, kıta sahanlığı anlaşmazlığı konusunda Uluslararası Adalet Divanında görülen ilk dava olması ve bu yönüyle ilerleyen dönemlerde yaşanan kıta sahanlığı kaynaklı anlaşmazlıklar ve 1982 BMDHS gibi düzenlemeler üzerinde etkili olması nedeniyle önemlidir. Davanın nedeni, Hollanda ve Danimarka ile Federal Almanya arasındaki Kuzey Denizi kıta sahanlıklarının belirlenmesinde yaşanan anlaşmazlıktır. Hollanda ve Danimarka 1958 Cenevre Sözleşmesi'ne göre

11 Yunanistan, 10 Ağustos 1976 tarihinde Ege Denizi'ndeki kıta sahanlığı sorunun çözülmesi amacıyla tek taraflı olarak Uluslararası Adalet Divanına müracaat etmiştir. Türkiye ise Mahkeme'ye yönelik yetkisizlik itirazında bulunmuş ve Divan, 19 Aralık 1978 tarihinde Türkiye'nin itirazını haklı bularak yetkisizlik kararı vermiştir (ICJ, 1978). Taraflar arasındaki anlaşmazlık Ege Denizi kaynaklı diğer sorunlar gibi devam etmektedir.

kıta sahanlıklarının eşit uzaklık ilkesine göre belirlenmesini talep ederken, söz konusu sözleşmeye taraf olmayan Federal Almanya ise bu paylaşım şeklini reddetmiştir (Toluner, 1996). Hollanda ve Danimarka bu talebini Cenevre Sözleşmesi'nin 6. maddesindeki “ tarafların anlaşamaması durumunda özel şartlar farklı bir uygulamayı gerekli kılmıyorsa, paylaşım eşit uzaklık ilkesine göre yapılır” hükmüne dayandırırken; Federal Almanya ise bu durumun hakkaniyete ters düşeceğini ve sahip olduğu Kuzey Denizi kıyılarının özel durum oluşturduğunu savunmuştur (ICJ, 1969). Davaya müdahil olan ülkelere ait deniz yetki alanları Şekil 3'te gösterilmiştir.

Şekil 3: F. Almanya, Hollanda ve Danimarka'ya Ait Deniz Alanları (FMI, 2019 Verilerine Göre Hazırlanmıştır)

Uluslararası Adalet Divanı, 20 Şubat 1969 tarihinde yaptığı değerlendirmeye Cenevre Sözleşmesi'nin taraf olmaması nedeniyle Federal Almanya için bağlayıcı olmadığını ve bu nedenle söz konusu kıta sahanlığı anlaşmazlığının hakkaniyet temelinde ve karşılıklı anlaşma yoluyla çözülebileceğini ifade etmiştir (Pakfiliz, 2004). Danimarka ve Hollanda'nın uygulanmasını talep ettiği eşit uzaklık prensibini ise “bazı durumlarda hakkaniyete uygun olmayan sonuçlara neden olabileceği gerekçesi ile uygulanması zorunlu olmayan bir metot” olarak değerlendirmiştir. Ayrıca Divan yakınlık ilkesine de açıklık getirerek “kıta sahanlığı açısından önemli olanın yakınlık değil, onun kıyı ülkesinin doğal bir uzantısı olması gerektiğidir” sonucuna varmıştır (ICJ, 1969).

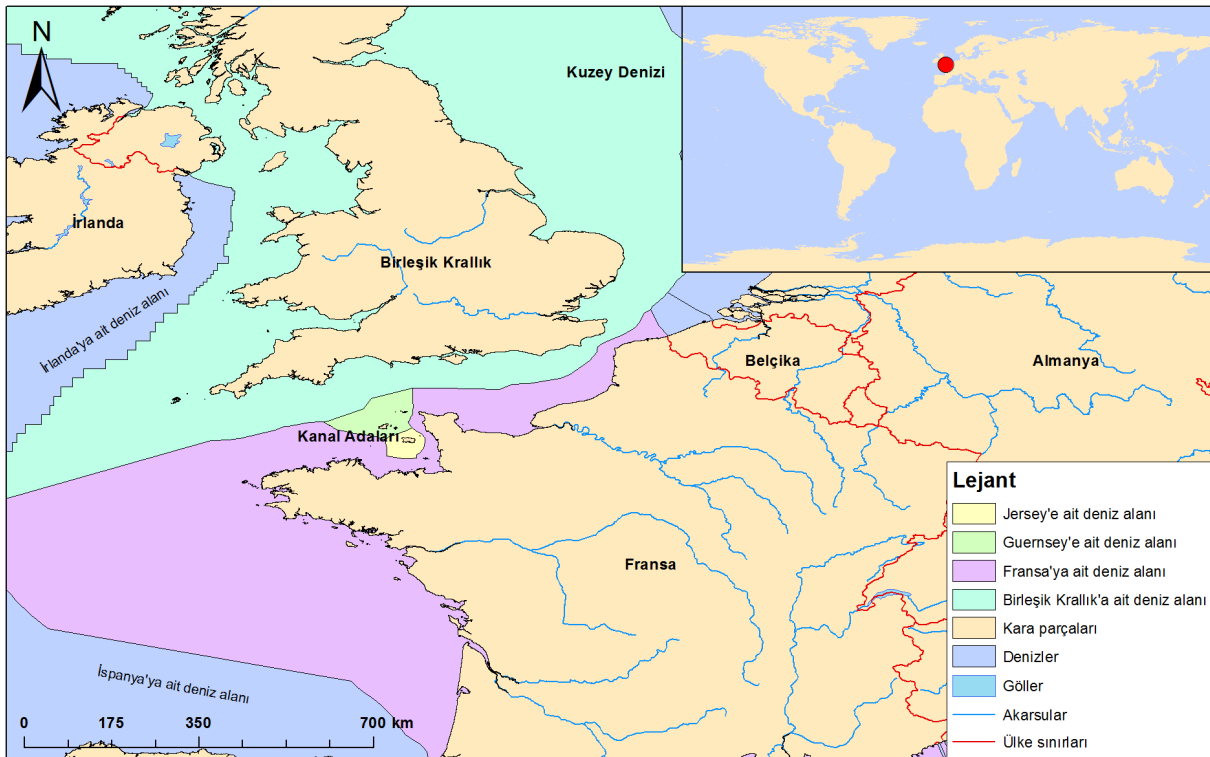
Görüldüğü üzere doğal uzantı ilkesini belirgin biçimde öne çıkaran Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davası, Cenevre Sözleşmesi'ndeki eşit uzaklık ilkesi yerine karşılıklı anlaşma ve hakkaniyet esaslı bir çözüm arayışını öne çıkarmış ve her anlaşmazlık için uygulanabilecek mutlak bir çözüm yönteminin olmadığına dikkati çekmiştir.

İngiltere-Fransa Kıta Sahanlığı Davası

İngiltere ve Fransa, Manş Denizi'ndeki kıta sahanlıklarının tespiti konusunda yaşadıkları anlaşmazlık sonucunda imzaladıkları Tahkim Sözleşmesi ile 1975 yılında Uluslararası Daimî Hakemlik Mahkemesi'ne başvurarak sorunun uluslararası hukuk

kuralları çerçevesinde çözülmesini talep etmişlerdir (Caşın, 1987). Davanın konusu ise St. Malo Körfezi'nde yer alan ve İngiltere kıyısına 80 mil (130 km) (Britanica, 2021) Fransa kıyılarına ise 6,6-19 mil (10,6-30,5 km) (Doğru, 2003) uzaklıktaki egemenliği İngiltere'ye ait olan Kanal Adaları'nın kıta sahanlığının belirlenmesidir. Bu özelliği nedeniyle söz konusu dava, adaların kıta sahanlığı sınırlamasında bir unsur olarak dikkate alındığı ilk davadır.

İngiltere ve Fransa, Manş Denizi'ndeki kıta sahanlıklarının belirlenmesinde eşit uzaklık ilkesinin uygulanması konusunda anlaşmışlar ancak söz konusu ilkenin geçerli olacağı kıyıların başlangıç noktası konusunda ihtilafa düşmüşlerdir. Fransa, özel bir durum oluşturduğunu iddia ettiği Kanal Adaları'nın çevresine 6 mil genişlikte bir cep alanı bırakılarak ortay hattın iki ülkenin anakaraları esas alınarak belirlenmesi gerektiğini ileri sürerken¹² İngiltere, adalara da kıta sahanlığı hakkının tanınması gerektiğinden hareketle ortay hattın Kanal Adaları ile Fransa kıyıları arasında çizilmesi gerektiğini savunmuştur (Toluner, 1996). İngiltere ve Fransa'ya ait deniz yetki alanları Şekil 4'te gösterilmiştir.

Şekil 4: İngiltere ve Fransa'ya Ait Deniz Alanları (FMI, 2019 Verilerine Göre Hazırlanmıştır)

Tahkim Mahkemesi yaptığı değerlendirmeler sonucunda adalara da anakara ülkeleri gibi kıyı çizgisi oluşturmada tam yetki verildiği takdirde Fransa'nın aleyhine ve hakkaniyete uygun olmayan bir sonuç ortaya çıkacağını ifade etmiştir (Acer, 2002). Bu nedenle Mahkeme, adaların etkisini sınırlandırarak ve balıkçılık bölgelerini de dikkate alarak İngiltere'ye ait adaların Manş Denizi'ne bakan yüzlerine 12 mil genişliğinde bir cep bölgesi bırakılmasına ve iki ülke arasındaki ortay hattın anakara ülkeleri esas alınarak eşit uzaklık ilkesine göre çizilmesine karar vermiştir (Odman, 1990; Brown, 1979). Görüldüğü üzere Tahkim Mahkemesi, "eşit uzaklık ya da başka herhangi bir sınırlandırma metodunun uygunluğunu coğrafi şartlar belirler"; diyerek coğrafyanın üstünlüğü ve diğer faktörler temelinde hakkaniyet ilkesini dikkate almıştır (Şen, 2015). Böylelikle hakkaniyetli bir sonuç ortaya çıkarmadığı takdirde adalara anakara ülkeleriyle eşit kıta sahanlığı hakkı tanınmaması gerektiği sonucuna varmıştır.

12 Bu noktada Fransa'nın, Türkiye kıyılarına sadece 2,1 km uzaklıkta yer alan Meis (Kızılhisar) Adası nedeniyle Türkiye ile Yunanistan arasında yaşanan kıta sahanlığı anlaşmazlığında Yunanistan'ın tezine destek vererek ortay hattın Meis Adası ile Türkiye kıyıları arasında çizilmesi gerektiğini savunması dikkate değer bir çelişkidir.

Tunus-Libya Kıta Sahanlığı Davası

Tunus ve Libya, 1978 yılında yaptıkları bir anlaşma çerçevesinde Uluslararası Adalet Divanına başvurarak aralarındaki kıta sahanlığı sınırlandırmasında uygulanacak uluslararası hukuk, ilke ve kurallarının belirlenmesini talep etmişlerdir. Cenevre Sözleşmesi'ne taraf olmayan her iki devlet de kararlarının doğal uzantısı konumunda olduğunu iddia ettikleri ihtilafli sahadaki deniz tabanının kendilerine verilmesini istemiştir. Bu çerçevede Libya, doğal uzantının yönü belirlenirken ana kıta karasının esas alınması gerektiğini savunurken Tunus, bunun yerine devletlerin kara ülkesinin esas alınmasını talep etmiştir (ICJ, 1982).

Mahkeme yaptığı değerlendirme sonucunda aldığı 24 Şubat 1982 tarihli kararında iki ülkenin ortak bir kıta sahanlığı üzerinde birleştiğini ve dolayısıyla doğal uzantı kriterinin sınırlandırma amacıyla kullanılamayacağını belirtmiştir (ICJ, 1982). Bu nedenle davaya konu olan egemenliği Tunus'a ait olan Cerbe ve Kerkennah adalarıyla ilgili değerlendirme yaparken adaların sosyal ve ekonomik özelliklerini göz önüne almış ve sonuç olarak Cerbe Adası'nı dikkate almazken Kerkennah Adası'na ise yarım etki (half-effect) tanımıştır (Acer, 2002). Tunus ve Libya'ya ait deniz yetki alanları Şekil 5'te gösterilmiştir.

Şekil 5: Tunus ve Libya'ya Ait Deniz Alanları (FMI, 2019 Verilerine Göre Hazırlanmıştır)

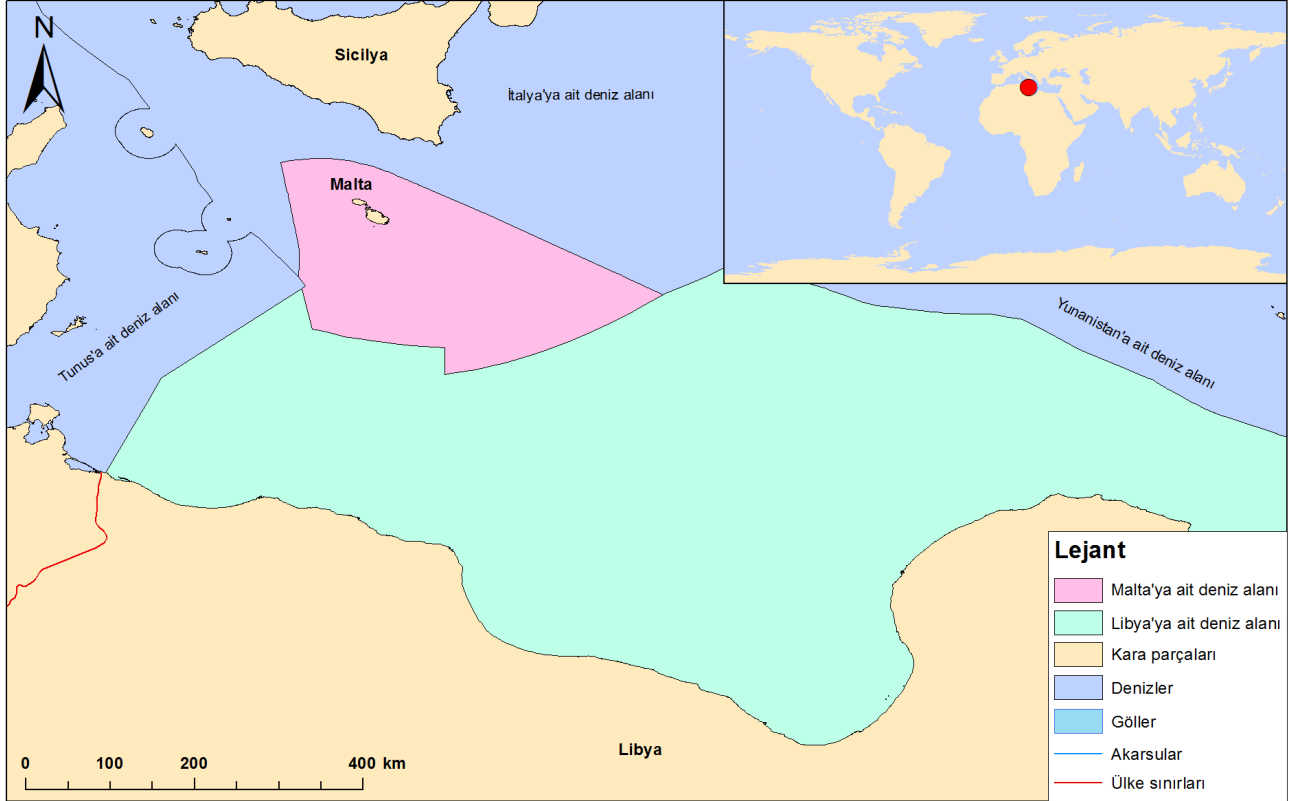
Görüldüğü üzere Uluslararası Adalet Divanı, doğal uzantı ilkesinin ön plana çıktığı davada söz konusu kriterin temel belirleyici olamayacağını belirterek hakkaniyete uygun çözüm için diğer belirleyici unsurların da dikkate alınması gerektiğini ifade etmiştir. Bu dava özelinde kıta sahanlığı sınırlarının belirlenmesinde adaların sosyal ve ekonomik özelliklerinin dikkate alınması kayda değer bir durumdur.

Libya-Malta Kıta Sahanlığı Davası

Libya ve Malta yaptıkları özel bir anlaşma uyarınca 1982 yılında kendilerine ait olan kıta sahanlıklarının belirlenmesi amacıyla Uluslararası Adalet Divanına başvurmuşlardır. Libya söz konusu düzenleme yapılırken doğal uzantı ve orantılılık ilkeleri

çerçevesinde karar verilmesini isterken Malta ise karşılıklı kıyılara sahip iki egemen devlet arasındaki sınır tespitinin eşit uzaklık ilkesine göre yapılmasını talep etmiştir (ICJ, 1985).

Divan, yaptığı değerlendirme sonucunda taraflar arasındaki mesafenin 400 milden az olması sebebiyle sınır tespiti yapılırken coğrafi ve jeofizik faktörlerin kullanılmasına ihtiyaç duyulmadığına ve eşit uzaklık yönteminin kullanılmasının ise tek uygun sınırlama tekniği olmadığına vurgu yapmıştır. Dolayısıyla Mahkeme, Libya'nın doğal uzantı temelli talebi ile Malta'nın eşit uzaklık ilkesine göre sınırlandırma isteğini reddetmiştir. (ICJ, 1985). Libya ve Malta'ya ait deniz yetki alanları Şekil 6'da gösterilmiştir.

Şekil 6: Libya ve Malta'ya Ait Deniz Alanları (FMI, 2019 Verilerine Göre Hazırlanmıştır)

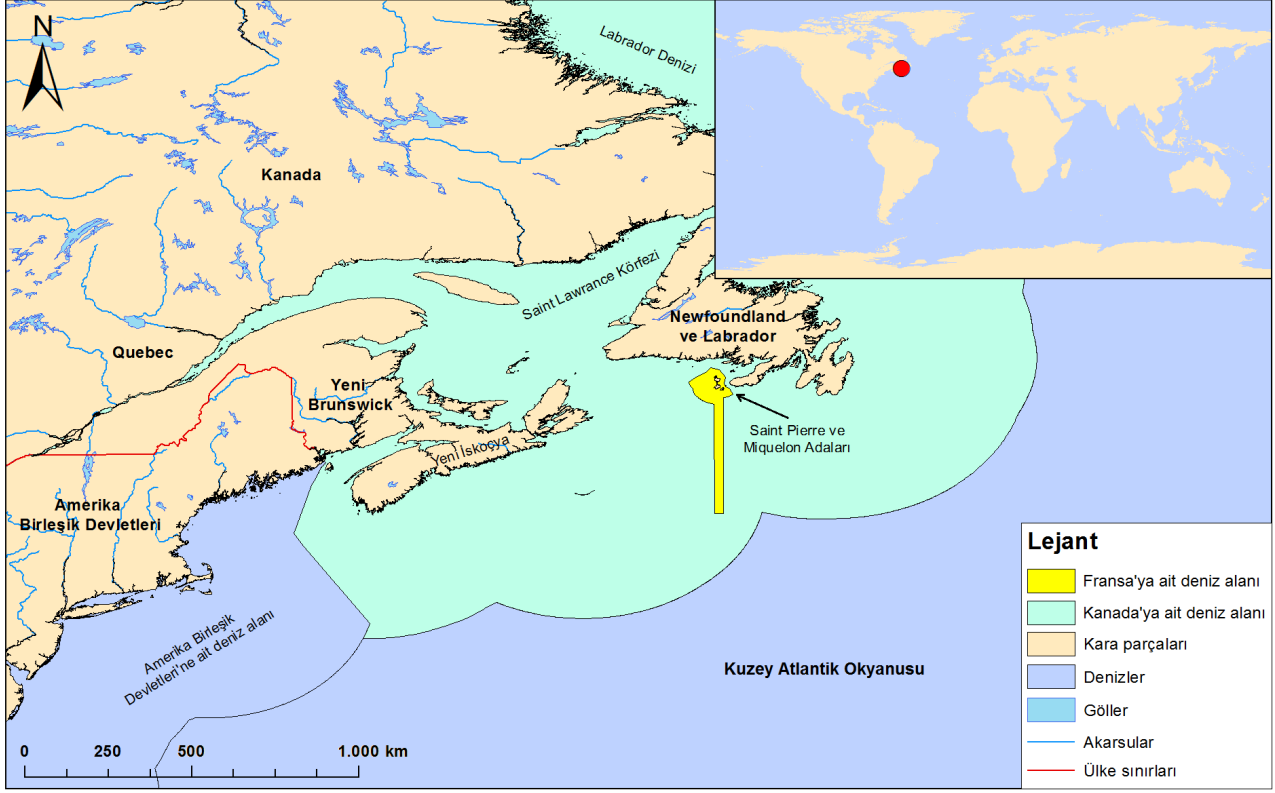
Sonuç olarak Mahkeme, 3 Haziran 1985 tarihli kararıyla kıyıların özellikleri, uzunlukları ve aralarındaki uzaklığı dikkate alarak kıta sahanlığı ile kıyı şeridi uzunluğu arasında orantısızlıktan kaçınarak bir ortay hat belirlemiştir (ICJ, 1985). Buna göre yapılan değerlendirme sonucunda Mahkeme, ortay hattın Libya lehine genişleyecek şekilde kuzeye doğru kaydırılmasına karar vermiş ve böylece Malta, talep ettiği kıta sahanlığının ancak dörtte birini elde edebilmiştir (Toluner, 1996).

Fransa-Kanada (Saint Pierre ve Miquelon Adaları) Davası

Fransa'nın egemenliği altında bulunan 240 km² yüz ölçüme ve 10,5 mil (16,8 km) kıyı şeridi uzunluğuna sahip Saint Pierre ve Miquelon Adaları, Kanada kıyılarına oldukça yakın bir mesafede yer almaktadır. Kanada'nın 15 mil (24 km) güneyinde bulunan Adaların Fransa kıyılarına uzaklığı ise yaklaşık 2700 mildir (4345 km) (Blakeslee, 1991; Morin, 2018).

Aralarındaki karasuları sınırını 1972 yılında yaptıkları bir anlaşmayla belirleyen Fransa ve Kanada, söz konusu sınırın dışında kalan bölgelerin sınırlandırılması amacıyla 30 Mart 1989 tarihinde Mahkemeye müracaat etmişlerdir. Fransa, Adalar ile Kanada kıyıları arasında eşit uzaklık ilkesine göre sınır tespiti yapılmasını isterken Kanada buna karşı çıkmış ve kıyı

uzunlukları arasındaki orantıya göre ve kapatmama ilkesi de göz önüne alınarak sınırlama yapılmasını ve adalara sınırlı etki tanınmasını talep etmiştir (Blakeslee, 1991: 360). Fransa ve Kanada'ya ait deniz yetki alanları Şekil 7'de gösterilmiştir.

Şekil 7: Fransa ve Kanada'ya Ait Deniz Alanları (FMI, 2019 Verilerine Göre Hazırlanmıştır)

Mahkeme, kararını 10 Haziran 1992'de açıklamış ve buna göre sınırlandırmaya esas iki farklı bölge teşkil etmiştir. Adaların batısındaki bölgeye 24 mil genişliğinde bir deniz alanı tanımış ancak açık denize bakan yönünde 10,5 millik bir koridor oluşturduğu Adaların güneybatı tarafındaki deniz alanını ise 12 mil olarak sınırlandırmıştır. Adaların güney yönünde ise Kanada'yı etkilemediği ve hakkaniyete uygun olacağı gerekçesiyle Adalara 200 millik bir deniz alanı vermiştir (Pakfiliz, 2004). Bu yönüyle Mahkeme, adalara tanınan deniz alanı genişliği noktasında diğer davalara göre önemli bir yaklaşım farklılığı sergilemiştir.

Eritre-Yemen Kıta Sahanlığı Davası

Eritre ve Yemen 3 Ekim 1996 tarihli Tahkim Anlaşması uyarınca Kızıldeniz'deki egemenliği tartışmalı bir grup adanın statüsünün belirlenmesi ve aralarındaki deniz sınırlarının tespit edilmesi talebiyle Mahkemeye müracaat etmişlerdir. Mahkeme adaların durumunu ve taraflar arasındaki deniz yetki alanlarının belirlenmesini ayrı ayrı ele alarak karara bağlamıştır (PCA, 1999).

Mahkeme, açıkladığı 9 Ekim 1998 tarihli ilk kararı ile tartışmalı adaların bir bölümünün (Mohabbakhs, Haycocks ve South West Rocks) egemenliğini anakarasına yakın olduğu gerekçesiyle Eritre'ye, bir bölümü de (Zübeyr grubu) üzerine inşa ettiği ve bakımını yaptığı deniz fenerleri ve petrol üretim anlaşmalarına dahil edilmeleri nedeniyle Yemen'e vermiştir (PCA, 1999). Eritre ve Yemen'e ait deniz yetki alanları Şekil 8'de gösterilmiştir.

Şekil 8: Eritre ve Yemen'e Ait Deniz Alanları (FMI, 2019 Verilerine Göre Hazırlanmıştır)

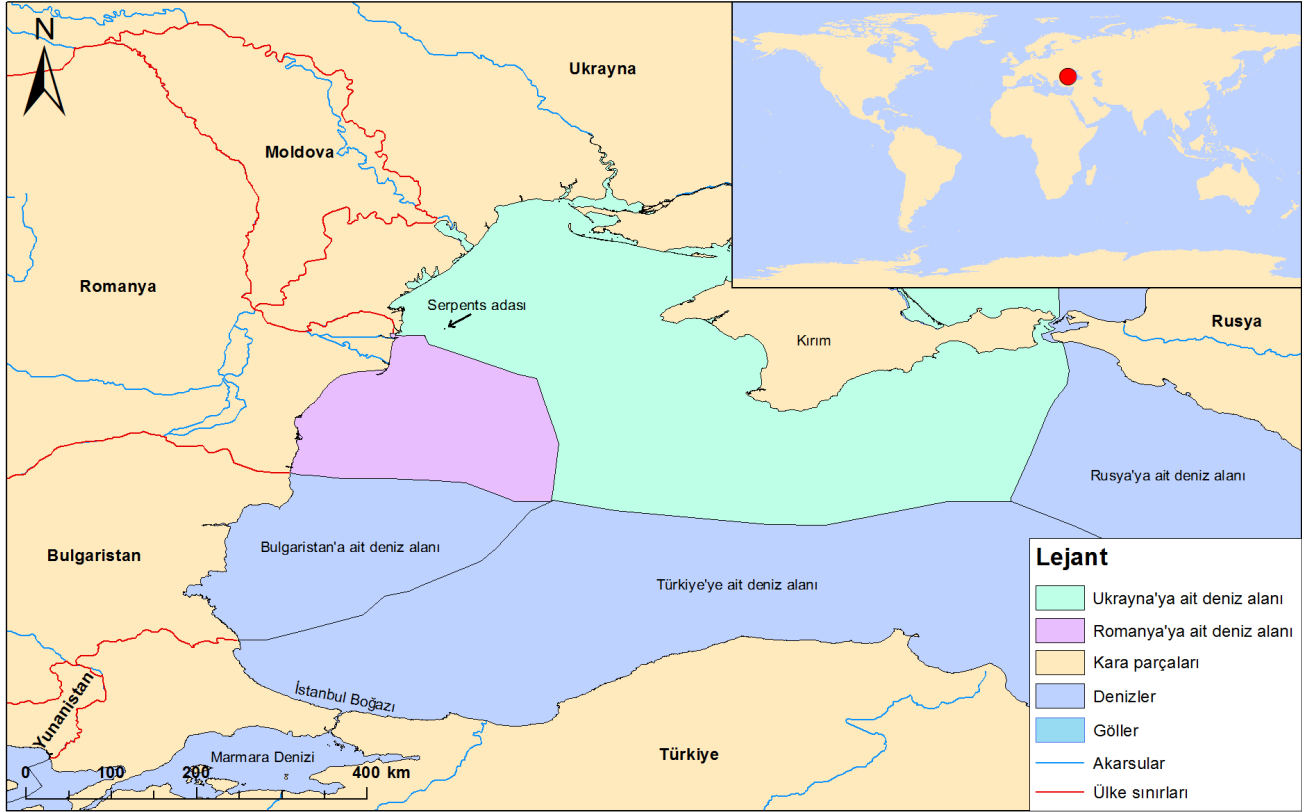
Mahkeme, 17 Aralık 1999 tarihli ikinci kararıyla da iki devlet arasındaki deniz alanlarının sınırlandırmasını karara bağlamıştır. Hakkaniyete uygun bir sonuç oluşturacağı gerekçesiyle tarafların da isteği olan eşit uzaklık-özel durum ilkesini uygulayan Mahkeme, uluslararası seyr-ü sefer yolları ve üçüncü devletlerin menfaatlerini de dikkate alarak belirlediği bir ortay hatla sınırlandırmayı tamamlamıştır (Başeren, 2002). Söz konusu davada Mahkeme'nin Kızıldeniz'de yer alan tartışmalı sahanın deniz sınırlarını tespit ederken uluslararası seyr-ü sefer yollarını dikkate alarak karar vermesi dikkat çekici bir durumdur (Pakfiliz, 2004).

Ukrayna-Romanya Kıta Sahaneliği Davası

Ukrayna ve Romanya arasında Karadeniz'de yaşanan kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge kaynaklı anlaşmazlık, yapılan görüşmeler neticesinde giderilememiş ve Romanya söz konusu alanların sınırlandırılması talebiyle 16 Eylül 2004 tarihinde tek taraflı olarak Uluslararası Adalet Divanına başvurmuştur (ICJ, 2009). Her iki ülkenin de 1982 tarihli BMDHS'ne taraf olması nedeniyle Divan, başvuruyu kabul etmiş ve süreç başlamıştır. İki ülke arasındaki sorun birçok faktörden kaynaklanmasına rağmen söz konusu davada öne çıkan unsur Karadeniz'in kuzeybatısında yer alan ve yaklaşık 0,17 km²'lik bir yüz ölçüme sahip olan Ukrayna'ya ait Serpents (Yılan) Adası olmuştur. Romanya, söz konusu adanın sürdürülebilir bir yaşam alanı özelliğine ve müstakil bir ekonomik yapıya sahip olmaması nedeniyle kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge yetkisinin tanınmamasını isterken Ukrayna ise eşit uzaklık ilkesine göre yapılacak bir sınırlandırmada adanın başlangıç noktası olarak tayin edilmesini talep etmiştir. (ICJ, 2009).

Divan, yaptığı değerlendirme sonucunda üç aşamalı bir yol haritası izleyeceğini açıklamıştır. İlk önce geçici eşit uzaklık çizgisi çizilecek ve daha sonra bu çizginin hakkaniyete uygunluğu açısından düzeltilip düzeltilmeyeceğine karar verilecek

ve son olarak da varılacak çözümün hakça olması amaçlanacaktır. Söz konusu bölgenin coğrafi ve özel şartlarını göz önünde bulunduran Mahkeme, 3 Şubat 2009 tarihinde geçici eşit uzaklık çizgisinde düzeltme gerekmediğine (ICJ, 2009) ve sadece 12 mil karasuları tanınan Serpents Adası'na kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge hakkı tanınmamasına oybirliğiyle karar vermiştir. Buna göre Mahkeme, Ada'nın Ukrayna kıyılarına dahil edilmesini "coğrafyayı yeniden şekillendirmek" anlamına geleceği ve Ukrayna'ya hak ettiğinden fazla yetki alanı sağlayacağı değerlendirilmesinde bulunmuştur (Açıkgönül, 2012). Ayrıca Divan, Bulgaristan ve Türkiye'nin çıkarları etkileneyeceği gerekçesiyle sınırlandırmada mutlak bir bitiş noktası belirlemediği ve bunu söz konusu devletlerin anlaşma yoluyla yapması gerektiğini açıklamıştır (IJC, 2009). Ukrayna ve Romanya'ya ait deniz yetki alanları Şekil 9'da gösterilmiştir.

Şekil 9: Ukrayna ve Romanya'ya Ait Deniz Alanları (FMI, 2019 Verilerine Göre Hazırlanmıştır)

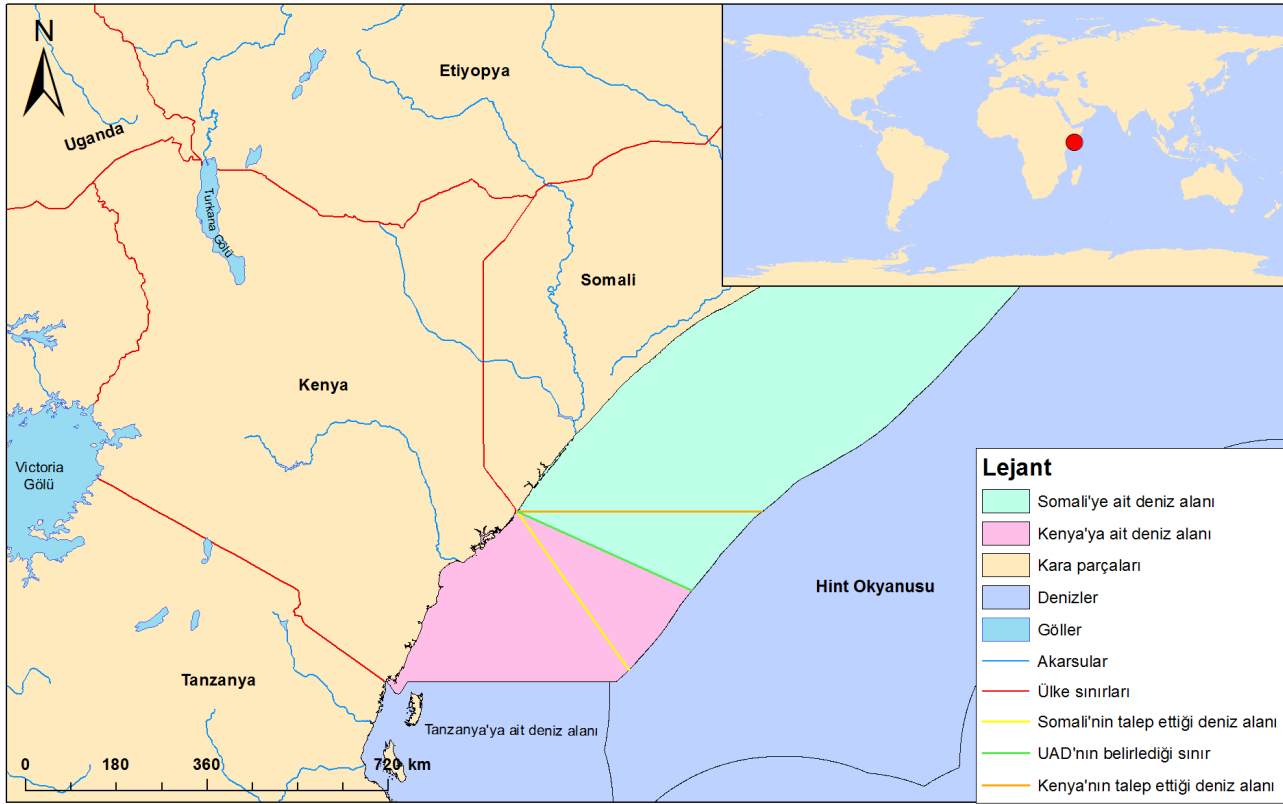
Ukrayna-Romanya Davası, deniz yetki alanı anlaşmazlığı bağlamında Karadeniz'le ilgili uluslararası mahkemelerde görülen ilk dava olması bakımından önemlidir. Hakimlerin oybirliği ile aldığı kararla Balkanlar gibi hassas bir bölgede mevcut bir sorun ortadan kaldırılarak barış ve istikrar ortamına katkı sağlanmıştır (Ergüven, 2014). Diğer yandan Mahkemenin davanın esas unsuru olarak değerlendirdiği Serpents Adası'nı sınırlandırmaya etki bakımından görmezden gelmesi, başta Ege Denizi ve Doğu Akdeniz'deki Meis Adası kaynaklı Yunanistan ile yaşanan sınırlandırma kaynaklı sorunların çözümü noktasında Türkiye lehine gösterilebilecek bir referans olması bakımından da dikkate değer bir örnektir.

Somali-Kenya Kıta Sahanlığı Davası

Somali ve Kenya arasındaki deniz sınırları kaynaklı ihtilafların çözümüne yönelik müzakerelerin anlaşmazlıkla sonuçlanması üzerine Somali, 28 Ağustos 2014 tarihinde Uluslararası Adalet Divanına başvurarak Kenya aleyhine dava açmıştır (ICJ, 2021a). Somali ihtilaflı bölgedeki deniz sınırının eşit uzaklık ilkesine göre belirlenmesini savunurken Kenya söz konusu sınırın enlem çizgileri esas alınarak çizilmesini talep etmiştir. Somali, Kenya'nın bu talebine kendisine hak ettiğinden çok daha az alan

bıraktığı ve tartışmalı bölgedeki petrol başta olmak üzere doğal kaynaklardan faydalanmasını engellediği gerekçesiyle karşı çıkmıştır (ICJ, 2021a).

Mahkeme, davanın ele alınma sürecinde eşit uzaklık ilkesini uygulayacağını ve özel durumları daha sonra ele alacağını açıklamış ve tartışmalı alandaki ekonomik imkanların Somali'ye ait olması gerektiğini belirtmiştir. Buna göre karar verilmesi durumunda petrol arama çalışmaları yürüttüğü sahanın önemli bir kısmını kaybedecek olan Kenya, Somali hükümetinin aynı bölgeleri kapsayan hidrokarbon arama ihaleleri düzenlemesi nedeniyle Somali ile olan diplomatik ilişkilerini kesmiştir (Oğultürk, 2020). Mahkemenin Somali ve Kenya'ya tanıdığı ve tarafların talep ettiği deniz yetki alanları Şekil 10'da gösterilmiştir.

Şekil 10: Somali ve Kenya'ya Ait Deniz Alanları (ICJ, 2021b Verilerine Göre Hazırlanmıştır)

Uluslararası Adalet Divanı davaya ilişkin kararını 12 Ekim 2021 tarihinde açıklamış ve anlaşmazlığa konu olan yaklaşık 100.000 km² genişliğindeki tartışmalı bölgeyi ikiye bölerek büyük kısmını Somali'ye bırakmıştır (ICJ, 2021b). Kenya ise Uluslararası Adalet Divanının yetki alanını aştığı gerekçesiyle petrol ve doğal gaz bakımından zengin olduğu düşünülen bölgeyle ilgili kararı tümüyle reddettiğini açıklamıştır. Ayrıca tartışmalı bölgeye yakın bir deniz üssünü askeri üsse dönüştüren Kenya, donanması olmayan Somali'ye karşı topraklarını savunmaya hazır olduğunu ilan etmiştir (BBC, 2021). Kenya'nın başta kara sınırı anlaşmazlıkları olmak üzere iki ülke arasındaki çeşitli sorunlarda olduğu gibi 7 yıllık dava süresince güvenlik temelli bir yaklaşım sergilemesi dikkat çekicidir. Bu durum üzerinde çoğunluğu ülkenin kuzeydoğusunda yaşayan ve 400.000'i mülteci olmak üzere toplam sayısı 2,8 milyona ulaşan Somalili nüfusun varlığı etkili olmaktadır. Böylece Kenya'daki Somalili nüfus, ekonomik ve ülke meclisinde yer alan temsilcileri sayesinde ise politik etki gücüne sahip olmakta ve iki ülke arasındaki sorunlar temelinde Kenya'nın yumuşak karnını oluşturmaktadır (Oğultürk, 2020).

Yukarıdaki örneklerde de görüldüğü üzere Uluslararası Adalet Divanının ele aldığı anlaşmazlıklarda kıta sahanlığı sınırlandırmasında karşılaşılan en önemli sorun, komşu devletlerin kıta sahanlığı sınırlarının tespiti aşamasında ortaya çıkmaktadır. Kıta sahanlığı sınırının belirlenmesine esas teşkil edecek olan başlangıç noktasının belirlenmesi ve egemenliği başka bir devlete ait olan kıyıya yakın

ada ve adacıkların durumu bu çerçevede öne çıkan durumlardır. Ancak bu noktada Mahkemenin içinde yukarıdaki bazı davaların da bulunduğu adalar kaynaklı anlaşmazlıklara yönelik farklı kararları dikkat çekicidir. Örneğin Mahkeme, ABD ve Kanada arasındaki Maine Körfezi ile Danimarka (Grönland) ile Norveç arasındaki Jan Mayen Adası davalarında tarafların kıyı uzunluklarını da göz önüne alarak ortay hatta düzeltme yaparken davaya konu olan kıyıya yakın adalara tam etki tanımamıştır (ICJ, 1982; ICJ, 1993). Öte yandan Mahkeme, Katar ve Bahreyn arasındaki egemenliği tartışmalı bazı adalar ve deniz alanlarının sınırlandırması talebini içeren davada adaların egemenlik durumlarını belirledikten sonra eşit uzaklık-özel durumlar ilkesi gereğince yaptığı sınırlamada Bahreyn'e verilen ve üzerinde yerleşim bulunmayan Qit'at Jaradah Adası'na hiç etki tanımamıştır (ICJ, 2001). Ancak Mahkeme, Fransa ile Kanada arasındaki Saint Pierre ve Miquelon Adaları Davası'nda, Kanada kıyılarına çok yakın konumdaki Fransa'ya ait söz konusu adalara diğer kararlarından farklı olarak Atlas Okyanusu'na bakan güney yönünde 200 mil uzunluğunda bir alan bırakmıştır. Ancak Mahkeme bunu yaparken kapatmama ilkesi gereğince egemenliği Fransa'ya ait olan Saint Pierre ve Miquelon Adalarının Kanada'nın denize çıkışını engellememesine dikkat etmiştir (Pakfiliz, 2004).

Görüldüğü üzere Uluslararası Adalet Divanı, belli ilkeler temelinde genel bir yaklaşım tarzı benimsemesine rağmen her bir davayı kendi özelinde değerlendirmektedir. Bu çerçevede Divan, anlaşmazlık ele alınırken kullanılan ilkelerin amaç olmadığını ve esas olanın araç olarak görülmesi gereken bu ilkeler temelinde taraflar arasında hakkaniyete uygun bir çözüme ulaşmak olduğunu çeşitli kararları ile vurgulamaktadır.

SONUÇ

Esasında coğrafi bir kavram olan kıta sahanlığı, II. Dünya Savaşı sonrası dönemde Truman Bildirisi ile hukuki bir nitelik kazanmıştır. İlerleyen dönemde yaşanan teknik gelişmeler nedeniyle deniz alanlarından daha fazla yararlanmanın gündeme gelmesi, kıta sahanlığı kavramının detaylı bir şekilde düzenlenmesi gerekliliğini doğurmuş, 1958 Cenevre Sözleşmesi ve 1982 BMDHS ile kıta sahanlığının içeriği ve sınırlandırma esaslarının hukuki çerçevesi belirlenmiştir.

Kıta sahanlığı; deniz tabanını (toprak), deniz tabanının altını (maden, hidrokarbon kaynakları) ve toprakla temaslı canlı ve cansız tüm unsurları kapsamaktadır. Dolayısıyla ekonomik değeri oldukça yüksek doğal kaynakların muhtemel rezerv alanlarına karşılık gelen bu sahalar, giderek daha fazla ulaşılabilir ve işlenebilir duruma geldiği için devletler için stratejik bir hedefe dönüşmüştür. Bu durum devletlerin kıta sahanlığı alanlarına daha fazla yönelmesine ve paylaşım temelinde büyük bir rekabete neden olmaktadır. Devletler arasında yaşanan sınırlandırma esaslı anlaşmazlıklar öncelikle ikili görüşmelere konu olmakta ama sorun çoğunlukla çözülemediği için uluslararası düzenlemeler çerçevesinde çözüm arayışları gündeme gelmektedir. Bu noktada yukarıda bahsedilen uluslararası sözleşmeler çerçevesinde değerlendirmeler yaparak karar veren Uluslararası Adalet Divanına müracaat edilmektedir. Divan, bu sözleşmelere taraf olan devletleri ilgilendiren kıta sahanlığı anlaşmazlıklarında tek taraflı başvuru olsa bile başvuruyu kabul ederek bir sonuca ulaştırırken; Türkiye-Yunanistan anlaşmazlığında olduğu gibi devletlerden birinin sözleşmeye taraf olmaması durumunda ise tek taraflı başvuruyu "yetkisizlik" gerekçesiyle reddetmektedir.

Uluslararası Adalet Divanı, kabul ettiği başvuruları ele alırken uluslararası hukuk temelinde, anlaşmaya dayalı ve hakkaniyeti esas alan bir yaklaşım izlediğini belirtmektedir. Kıta sahanlığı sınırlamalarında herhangi bir metodun tek belirleyici olmasını reddeden Divan, değerlendirmelerinde hakkaniyete uygun bir sonuca ulaşabilmek amacıyla bir bütün olarak kabul ettiği çeşitli araçlar kullanmaktadır. Divan'ın söz konusu araçlarına bakıldığında çeşitli ilke ve unsurlardan oluştuğu görülmektedir. Söz konusu ilkeler içinde hakkaniyet ilkesi, sınırlandırmanın tek taraflı yapılamayacağı ilkesi, eşit uzaklık ilkesi, eşit uzaklığa esas teşkil edecek başlangıç noktasının belirlenmesinde sorun yaşandığı durumlarda eşit uzaklık-özel durumlar ilkesi, doğal uzantı ilkesi, kapatmama ilkesi ve orantılılık ilkesi öne çıkan ilkelere aittir. Tüm davalarında hakkaniyet ilkesine göre hareket ettiğini vurgulayan Mahkemenin diğer ilkeleri de öne çıkardığı davalar dikkat çekmektedir. Bu noktada Mahkeme'nin Ukrayna-Romanya Davası'nda eşit uzaklık ilkesini, Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davası'nda doğal uzantı ve eşit uzaklık-özel durumlar ilkelerini, İngiltere-Fransa, Eritre-Yemen ve Katar-Bahreyn davalarında eşit uzaklık-özel durumlar ilkesini, Saint Pierre ve Miquelon Adaları Davası'nda Kanada'nın denize çıkışının engellenmemesi amacıyla kapatmama ilkesini ve Libya-Malta Davası'nda ise orantılılık ilkesini öne çıkardığı görülmektedir.

Uluslararası Adalet Divanının yaptığı değerlendirmelerde dikkate aldığı unsurlarsa çoğunlukla coğrafi ve jeolojik kaynaklıdır. Doğal uzantı ilkesinin uygulanmasında esas alınan anakaranın jeolojik özelliği, orantılılık ilkesinde dikkate alınan kıyıların uzunluğu, eşit uzaklık-özel durumlar ilkesinde kullanılan kıyıların özelliği ve adaların varlığı, sınırlandırmaya tabi bölgedeki mevcut sınırlar ve uluslararası seyr-ü sefer serbestisi bu çerçevede sayılabilecek unsurlardır.

Kıta sahanlığını kara ülkesinin deniz altındaki devamı olarak gören Divan, Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davası'nda olduğu gibi hakkaniyete uygun olmak şartıyla devletlere deniz altındaki uzantıların mümkün olduğunca verilmesini uygun bulmaktadır. Ancak Mahkeme, Saint Pierre ve Miquelon Adaları, Tunus-Libya ve Libya-Malta davalarında olduğu gibi bu yaklaşımın tek başına sınırlandırma aracı olarak yetersiz kalabileceğini ifade etmiştir.

Kıyıların özellikleri ve uzunluklarının sınırlandırmadaki etkisine bakıldığında yine tek başına kullanılan bir kriter olmamak üzere kıyı uzunlukları ile tanınan kıta sahanlığı genişliği arasında oransal bir bağ kurulduğu göze çarpmaktadır. Ancak Tunus-Libya, Libya-Malta davalarında öne çıkarılan bu unsurların hakkaniyete uygun sonuca ulaşmak gayesi ile Saint Pierre ve Miquelon Adaları Davası'nda önemli ölçüde göz ardı edildiği görülmektedir. Sınırlandırmada dikkate alınan diğer bir unsur da bölgedeki mevcut sınırların varlığıdır. Örneğin bu çerçevede Mahkeme, İngiltere-Fransa davasında balıkçılık bölge sınırlarını dikkate alarak 12 mil genişliğinde bir cep oluşturmuştur. Kıta sahanlığı sınırlandırmada dikkate alınan seyr-ü sefer serbestisi ise sınırlandırmanın sadece ihtilafli ülkeleri etkilemediğini ve üçüncü ülkeler üzerinde de etkisi olduğunu göstermesi bakımından önemlidir. Bu gerekçeyle Mahkeme, Kızıldeniz'de yer alan bir sahayı ilgilendiren Eritre-Yemen davasındaki kararında uluslararası deniz taşımacılığının serbestiyetini dikkate almıştır.

Şüphesiz kıta sahanlığı sınırlamasında yaşanan anlaşmazlıklar diğer tüm unsurlardan çok adalar kaynaklıdır. Adalara yönelik anlaşmazlıklarsa genelde egemenliğinin belirlenmesi ve kıta sahanlığı hakkı tanınıp tanınmayacağıyla ilgilidir. 1958 Cenevre Sözleşmesi ile 1982 BMDHS'ne göre adalara kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge hakkı tanınmasına rağmen Mahkeme'nin davalara göre farklı değerlendirmeler yaptığı gözlenmektedir. Örneğin Fransa-İngiltere davasında Divan, egemenliği İngiltere'ye ait olan Kanal Adaları'na sınırlı etki vererek kıta sahanlığı sınırlamasını iki ülke anakaralarını esas olarak yapmıştır. Yine Danimarka (Grönland) ile Norveç arasındaki Jan Mayen Adası Davası'nda da anlaşmazlığa konu olan kıyıya yakın adaya sınırlı etki tanımış ve geçici ortay hatta düzenlemeye gitmiştir. Benzer bir düzenleme adalar ile anakara ülkelerine eşit etki hakkı tanımamacağı gerekçesiyle Libya lehine olacak şekilde Libya-Malta Davası'nda da yapılmıştır. Tunus-Libya Davası'nda ise Mahkeme, bazı adaları görmezden gelerek hiçbir etki tanımazken bazılarını ise yarım etki tanımıştır. Katar-Bahreyn arasındaki davada ise üzerinde yerleşim bulunmadığı gerekçesiyle bir adaya hiç etki tanımamıştır. Mahkeme aynı gerekçeyle Ukrayna-Romanya Davası'na konu olan Ukrayna'ya ait adaya da hiç etki tanımamıştır. Öte yandan Mahkeme Fransa ile Kanada arasındaki Saint Pierre ve Miquelon Adaları Davası'nda ise alışılmış yaklaşımının aksine davaya konu olan adalara açık deniz yönünde geniş bir alan tanımıştır.

Görüldüğü üzere Divan, kıta sahanlığı sınırlandırması yaparken dikkate aldığı unsurların yorumlanmasında farklı değerlendirmelerde bulunmuştur. Divan bu farklılığı sınırlamada etkili olan tüm unsurları göz önüne alarak hakkaniyete uygun bir sonuca ulaşma gayreti ile gerekçelendirmektedir.

Her ne kadar Türkiye 1982 BMDHS'ne taraf olmasa da Divan'ın kıta sahanlığı başta olmak üzere deniz yetki alanlarının belirlenmesine yönelik verdiği kararlar yaşadığımız benzer sorunların çözümüne ışık tutması bakımından değerlidir. Divan'ın verdiği kararlar ve yaklaşım tarzı özellikle Ege ve Doğu Akdeniz'de yaşanan adalar kaynaklı sınırlandırma anlaşmazlıklarında Türkiye'nin lehine bir referans olabilecek niteliktedir.

KATKI BELİRTME

Araştırma konusunun deniz hukuku ile yakından ilgili olması nedeniyle deniz hukuku uzmanı Avukat Abdurrahman TEPEALTI'dan redaksiyon ve görüş desteği aldığımı belirtir; katkıları için kendisine teşekkür ederim.

| EXTENDED ABSTRACT |

The Continental Shelf: An Evaluation within the Context of Theory and Practice Dimensions

Fahrettin TEPEALTI

INTRODUCTION

Geographically, the continental shelf is a lightly sloping water platform located between the coast and the continental slope. The average width of the continental shelf with an average slope of less than 1 degree is 75 km, and the average depth in the outer part is 130 m. However, it can reach a depth of 600 m in different parts of the world and a width of 700 km as on the Siberian coast (Atalay, 2013; Taşdemir, 2002).

In a legal sense, the continental shelf is defined as “the maritime jurisdiction area in which the coastal state has the exclusive right to explore and operate the seabed and the inanimate objects beneath it beyond the territorial waters but adjacent to the coast” (Kuran, 2016: 197). The continental shelf, which extends 200 nautical miles from the coast, can extend up to 350 nautical miles depending on the characteristics of the coast. As it can be understood from the definitions above, continental shelf as a legal term is a more comprehensive concept that includes continental slope and continental elevation and the geographical continental shelf (Pazarcı, 2007).

In this study, the concept of the continental shelf will be examined within the context of its theoretical and practical dimensions. In the findings section, the theoretical change in the concept of the continental shelf throughout the historical process will be discussed within the framework of the 1945 Truman Declaration, the 1958 Geneva Convention, and the 1982 UNCLOS, and in the discussion section, the application dimension of the continental shelf delimitation will be discussed through the decisions of the International Court of Justice within the framework of the said regulations. In the conclusion section, a general framework will be attempted to be formed over the decisions of the Court in different cases.

METHOD

This research was designed based on a literature review, which is one of the qualitative research methods. However, the interdisciplinary nature of the subject was taken into consideration while scanning the literature above, and different disciplines were used.

The study consists of two main parts, the theoretical development of the concept in the historical process and the application of this theory. While preparing the theoretical part, the original legal regulations were taken as a basis to the extent possible, and

studies from other fields were used when needed. The implementation part of the subject was created within the framework of the decisions made by the International Court of Justice, which is the main judicial body of the United Nations, in the period from 1969 to the end of 2021. With the evaluations made according to the International Court of Justice sources, it has been determined which principles and priorities the Court put forward in the decision process. In addition, due to the dynamic nature of the subject, the effect of current developments on the subject has also been taken into account. While determining the research results, the reasons for the decisions made in different cases were tried to be determined, and the effect of these decisions on similar disputes was interpreted.

In the preparation of the study, the legal nature of the continental shelf, which is essentially a geographical concept, was taken into account, and the limitation of the subject was determined as “not going beyond the common area of geography and maritime law.” For this purpose, editorial support was received from a lawyer who is an expert in the field of maritime law. In addition, as a requirement of the geographical approach, the limitations of the continental shelf in question were visualized by mapping method.

FINDINGS AND DISCUSSION

The Historical Development Process of Continental Shelf Concept

In the post-Industrial Revolution period, technological developments made marine areas more accessible in terms of raw material supply, which created a new competitive field for the states that wanted to benefit more from the natural resources in the coastal areas. Accordingly, the efforts of states to expand their dominance in marine areas brought up the concept of the continental shelf and the need for its delimitation.

Truman Declaration

The Truman Declaration of September 28, 1945, constitutes an important stage in the historical development process of the concept of the continental shelf. With this declaration, which gave the continental shelf a legal and political character, the USA declared that the natural resources in the marine areas forming the continental shelf belonged to itself, and therefore it was the sole beneficiary in respect of research and operation of those resources.

According to the Truman Declaration, the continental shelf is an extension of the coastal country, and therefore this area and the natural resources it contains must belong to the coastal country. In addition, for the coastal state's own security and the utilization of natural resources in this area, the area forming the continental shelf must be controlled by the coastal state. The declaration stated that the delimitation of the continental shelf among neighboring states should be made in accordance with international law and equity. (Baseren, 1995; Truman Proclamation, 1945).

1958 Geneva Convention

To eliminate the uncertainties as to the continental shelf, the Law of the Sea Conference was held in Geneva, and the Continental Shelf Convention was signed on April 28, 1958. The Convention, which entered into force on June 10, 1964, is important, as it is the first multilateral agreement prepared regarding the continental shelf and provides the first legal definition of the concept of the continental shelf (Gündüz, 2000).

Although the Geneva Convention brought important regulations with regards to the continental shelf, it was criticized for leaving some issues, especially the delimitation criteria, ambiguous and not signed by many countries, including Turkey. In addition, technological developments have necessitated new regulations for maritime areas, and the need to update the Geneva Convention has emerged.

1982 United Nations Convention on the Law of the Sea (UNCLOS)

Since the Geneva Convention was insufficient to find a solution to disputes arising from maritime areas, 3rd The Law of the Sea Conference was convened, and the United Nations Convention on the Law of the Sea (UNCLOS) was signed on December 10, 1982. The Agreement, which Turkey did not become a party to by voting against it, entered into force on November 16, 1994.

The Convention is important in terms of that it clarifies the definition of the continental shelf. The Convention stipulates that the continental shelf delimitation of states with adjacent or opposite coasts to be made “by agreement in an equitable manner and in accordance with international law.” If an agreement cannot be reached, the continental shelf boundaries will be determined based on natural extension and equidistant principles.

The majority of negotiations on continental shelf delimitation between states end in disagreement. While some of these disputes remain unresolved due to the fact that not all of the states that have problems are party to the same international convention, some are brought to the International Court of Justice for resolution within the framework of these conventions.

According to the International Court of Justice, disputes arising from the continental shelf must be settled on the basis of international law, in an equitable manner, and by an agreement. In this context, it is observed that the Court acts within the framework of some criteria when addressing cases. These are geoscientific factors, geographical factors (coastal shape and length, location of islands, etc.), the existence of other borders, vital interests of states, the legal status of the restricted area and country, the existence of mutual oil reserves in the region, and existing historical rights (Pazarci, 2007). The decisions of the International Court of Justice made in this framework since 1969 are of great importance in terms of establishing the principles used in handling the disputes and setting a precedent for the resolution of similar disputes.

The most important problem experienced in delimiting the continental shelf in the disputes handled by the International Court of Justice is experienced during the determination the continental shelf boundaries of the neighboring states. The determination of the starting point, which will be the basis for the determination of the continental shelf boundary, and the situation of the islands and islets near the coast, whose sovereignty belongs to another state, stand out in this context. However, at this point, the different decisions of the Court regarding the disputes originating from the islands, including some of the cases above, are noteworthy. For example, in the cases of the Gulf of Maine between the USA and Canada and the Jan Mayen Island cases between Denmark (Greenland) and Norway, the Court did not give full effect to the islands close to the coast, which is the subject of the case, while adjusting the midline, taking into account the coast lengths of the parties (ICJ, 1982; ICJ, 1993). On the other hand, in the case between Qatar and Bahrain, which includes the request for the delimitation of certain islands and sea areas whose sovereignty is disputed, after determining the sovereignty status of the islands, the restriction made in accordance with the principle of equal distance-special situations had recognized no effect on the island of Qit'at Jaradah, which was given to Bahrain and on which there was no settlement. (ICJ, 2001). However, in Saint Pierre and Miquelon Islands Case between France and Canada, the Court left an area of 200 miles to the south facing the Atlantic Ocean, unlike its other decisions, on the French islands, which are very close to the Canadian coast. However, while doing this, the Court paid attention to the fact that Saint Pierre and Miquelon Islands, whose sovereignty belongs to France in accordance with the principle of not closing, do not prevent Canada's exit to the sea (Pakfiliz, 2004).

As seen, the International Court of Justice evaluates each case on its own, although it adopts a general approach based on certain principles. In this framework, the Court emphasizes with its various decisions that the principles used in handling the dispute are not the goal, and the main thing is to reach a fair solution between the parties on the basis of these principles, which should be seen as a tool.

CONCLUSION

The continental shelf includes the seafloor (ground), the bottom of the seafloor (mines, hydrocarbon resources), and all living and non-living elements in contact with the ground. Therefore, these areas, which correspond to possible reserve areas of

natural resources with high economic value, have become a strategic target for states as they are becoming more accessible and workable. Disputes based on delimitation between states are primarily the subject of bilateral negotiations, but since the problem cannot be resolved most of the time, solutions are sought within the framework of international regulations. At this point, the institution applied for is the International Court of Justice, which first makes assessments within the framework of the 1958 Geneva Convention and then the 1982 UNCLOS.

The International Court of Justice states that it follows an approach based on agreement and equity, based on international law while handling the applications it has accepted. The Court, which rejects the fact that any method is the sole determinant in the limitations of the continental shelf, uses various tools that it accepts as a whole to reach an equitable conclusion in its assessments. When we look at the said instruments of the Court, it is seen that it consists of various principles and elements. Among these principles, the principle of equity, the principle that the limitation cannot be made unilaterally, the principle of equidistantness, the principle of the equal distance-special situation in cases where there is a problem in determining the starting point that will form the basis of equal distance, the principle of natural extension, the principle of not closing, and the principle of proportionality are the prominent principles.

The factors that the International Court of Justice considers in its assessments are mostly of geographical and geological origin. The geological feature of the mainland, which is taken as a basis in the application of the natural extension principle, the length of the coasts taken into account in the proportionality principle, the characteristics of the coasts used in the equidistance-special circumstances principle, and the existence of islands, the existing borders in the restricted area and the international freedom of navigation are the elements that can be counted within this framework.

Undoubtedly, the conflicts in the continental shelf delimitation originated from the islands rather than all other factors. Disputes regarding the islands are generally related to determining their sovereignty and whether the right to the continental shelf will be recognized. Although the islands are granted continental shelf and exclusive economic zone rights according to the 1958 Geneva Convention and 1982 UNCLOS, it is observed that the Court makes different evaluations according to the cases.

KAYNAKÇA

- Acer, Y. (2002). Ege kıta sahanlığı sorunu ve uluslararası yargı kararları. *Ege kıta sahanlığı ve ilişkili sorunlar sempozyumu bildiriler kitabı* içinde (s. 60-80). Tüday Yayınları.
- Açıkgönül, Y. E. (2012). *Deniz yetki alanlarının hakça ilkeler çerçevesinde sınırlandırılması*. İstanbul: Legal Yayınları.
- Akın, M. Z. (1978). Karasuları, içsular, gemilerin bu sulardaki rejimi ve kıta sahanlığı, Ankara: Ötüş Matbaası.
- Aklar, Y. (2003). Türkiye'nin milli menfaatleri önünde bir engel: Yunanistan gerçeği, sorun alanları, politikalar. *Stratejik Analiz*, 4 (42), 23-32.
- Atalay, İ. (1981). *Denizaltı jeolojisi ve jeomorfolojisi*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Basımevi.
- Atalay, İ. (2013). *Doğa bilimleri sözlüğü (biyoloji-coğrafya-ekoloji-jeoloji-orman ve toprak)*. İzmir: Meta Basım ve Matbaacılık.
- Baseren, S. (2002). Eritre-Yemen Kararı'nın Ege kıta sahanlığı sınırlandırılmasına tesirleri. *Ege kıta sahanlığı ve ilişkili sorunlar sempozyumu bildiriler kitabı*, (s. 81-103) Tüday Yayınları.
- Başeren, S. (1995). Kıta sahanlığı: Doğal uzantı ve mesafe ilkesi ilişkileri. *Dış Politika Dergisi*, 6(1), 52-72.
- BBC, (2021). ICJ rejects Kenya case in Somalia maritime border row, 13 Ekim 2021 tarihinde <https://www.bbc.com/news/world-africa-58885535> adresinden edinilmiştir.
- Bilge, S. (2000). *Büyük düş Türk Yunan siyasi ilişkileri 1919-2000*. Ankara: 21.Yüzyıl Yayınları.
- Blakeslee, M. R. (1991). The distant island problem: The arbitration on the delimitation of the maritime zones around the French collectiviti territoriale of Saintpierre-and-Miquelon, 23 Ekim tarihinde <https://digitalcommons.law.uga.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=&httpsredir=1&article=1554&context=gjicl> adresinden edinilmiştir.
- BMDHS (Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi). (1982). BM Enformasyon Merkezi, 9 Eylül 2021 tarihinde <http://www.turkishgreek.org/images/belgeler/unclos.pdf> adresinden edinilmiştir.
- Britannica, (2021). Channel Islands, 30 Ağustos 2021 tarihinde <https://www.britannica.com/place/Channel-Islands-English-Channel> adresinden edinilmiştir.

- Brown, E. D. (1979). The Anglo-French Continental Shelf Case, 1 Ekim 2021 tarihinde <https://digital.sandiego.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2040&context=sdlr> adresinden edinilmiştir.
- Çaşın, M. (1987). *Devletler hukukunda kıta sahanlığı*. (Doktora tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul).
- Dağistanlı, H. (2006). *Ege kıta sahanlığı uyumsuzluğu*. (Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara).
- Doğru, S. (2003). *Uluslararası hukukta kıta sahanlığı ve Ege denizi kıta sahanlığı uyumsuzluğu*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Ergüven, N. S. (2014). Karadeniz’de deniz alanı sınırlandırması davası (Romanya/Ukrayna) ve uluslararası hukuk açısından etkileri. *AÜHFD*, 63(2), 309-328. https://doi.org/10.1501/Hukfak_000.000.1750
- Erinç, S. & Yücel, T. (1988). *Ege Denizi: Türkiye ile komşu Ege adaları (2. baskı)*. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- Ertuğrul, Ü. E. (2017). Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesine göre kıyı devletinin egemen hakları. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 21(1), 41-71.
- Ertürk, Y. (2007). *Adalar (Ege) Denizinde Türk-Yunan mücadelesi*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- FMI (Flanders Marine Institute), (2019). Maritime boundaries geodatabase: Maritime boundaries and exclusive economic zones (200NM). <https://doi.org/10.14284/386>
- Franz, E. & Demirsoy, S. (1975). Yunanistan ve Türkiye arasında, Ege Denizi kıta sahanlığı üzerindeki hak iddiasından doğan tartışma. *Bilimsel Madencilik Dergisi*, 14(1), 1-20.
- Gündüz, A. (1990). The concept of the continental shelf in its historical evolution: With special emphasis on entitlement, Marmara Üniversitesi Yayın No: 490. 10 Ekim 2021 tarihinde <http://dspace.marmara.edu.tr/handle/11424/5520> adresinden edinilmiştir.
- Gündüz, A. (2000). Milletlerarası hukuk – temel belgeler örnek kararlar, 9 Eylül 2021 tarihinde <http://www.turkishgreek.org/kuetuephane/item/136-1958-cenevre-deniz-hukuku-soezlesmeleri-kita-sahanligi-soezlesmesi> adresinden edinilmiştir.
- Harp Akademileri. (1999). *Denizde silahlı çatışma hukuku*. İstanbul: Harp Akademileri Basımevi.
- ICJ (International Court Of Justice), (1978). Aegean Sea continental shelf (Greece v. Turkey), 1 Eylül 2021 tarihinde <https://www.icj-cij.org/en/case/62> adresinden edinilmiştir.
- ICJ (International Court Of Justice), (1969). North Sea continental shelf (Federal Republic of Germany/Netherlands), 1 Eylül 2021 tarihinde <https://www.icj-cij.org/en/case/52> adresinden edinilmiştir.
- ICJ (International Court Of Justice), (1982). Continental shelf (Tunisia/Libyan Arab Jamahiriya), 1 Eylül 2021 tarihinde <https://www.icj-cij.org/en/case/63> adresinden edinilmiştir.
- ICJ (International Court Of Justice), (1982). Delimitation of the maritime boundary in the Gulf of Maine Area (Canada/United States of America), 1 Eylül 2021 tarihinde <https://www.icj-cij.org/en/case/67> adresinden edinilmiştir.
- ICJ (International Court Of Justice), (1985). Continental shelf (Libyan Arab Jamahiriya/Malta), 1 Eylül 2021 tarihinde <https://www.icj-cij.org/en/case/68> adresinden edinilmiştir.
- ICJ (International Court Of Justice), (1993). Maritime delimitation in the area between Greenland and Jan Mayen (Denmark v. Norway), 1 Eylül 2021 tarihinde <https://www.icj-cij.org/en/case/78> adresinden edinilmiştir.
- ICJ (International Court Of Justice), (2001). Maritime delimitation and territorial questions between Qatar and Bahrain (Qatar v. Bahrain), 1 Eylül 2021 tarihinde <https://www.icj-cij.org/en/case/87> adresinden edinilmiştir.
- ICJ (International Court Of Justice), (2009). Maritime delimitation in the Black Sea (Romania v. Ukraine), 1 Eylül 2021 tarihinde <https://www.icj-cij.org/en/case/132> adresinden edinilmiştir.
- ICJ (International Court Of Justice), (2021a). Maritime delimitation in the Indian Ocean (Somalia v. Kenya), 1 Eylül 2021 tarihinde <https://www.icj-cij.org/en/case/161> adresinden edinilmiştir.
- ICJ (International Court Of Justice), (2021b). Maritime delimitation in the Indian Ocean (Somalia v. Kenya), 15 Ekim 2021 tarihinde <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/161/161.202.11012-JUD-01-00-EN.pdf> adresinden edinilmiştir.
- İnandık, H. (1971). *Deniz ve Kıyı Coğrafyası*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Yayınları.
- Kuran, S. (2016). *Uluslararası deniz hukuku*. (Gözden Geçirilmiş 5. Baskı). İstanbul: Beta Basım A.Ş.
- Morin, R. (2018). A little bit of France, only 16 miles from Canada, 23 Ekim 2021 tarihinde https://www.washingtonpost.com/lifestyle/travel/a-little-bit-of-france-only-16-miles-from-canada/2018/10/25/f2d7ae82-d2e2-11e8-b2d2-f397227b43f0_story.html adresinden edinilmiştir.
- Odman M. T. (1990). *Karasularının genişliği sorunu*. (Doktora tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara).
- Oğultürk, M. C. (2020). Somali-Kenya deniz sınırı ihtilafı. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 16(35), 519-553. <https://doi.org/10.17752/guvenlikstrjtj.806979>
- Pakfiliz, A. (2004). *Uluslararası yargı ve hakemlik kararları ışığında kıta sahanlığı*. (Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara).
- Pazarıcı, H. (2007). *Uluslararası hukuk dersleri*. (2. Kitap, Gözden Geçirilmiş 8. Baskı). Ankara: Turhan Kitabevi.
- PCA (Permanent Court of Arbitration), (1999). Eritrea/Yemen-sovereignty and maritime delimitation in the Red Sea. 10 Eylül 2021 tarihinde <https://pca-cpa.org/en/cases/81/> adresinden edinilmiştir.

- Şen, Y.F. (2015). Türk milliyetçiliği ve “öteki” algısı: Yunanistan’la çözülemeyen Ege sorunu. *Türk İdare Dergisi*, 480, 179-228.
- Taşdemir, F. (2002). *Türk-Yunan kıta sahanlığı uyumsuzluğu*. (Prof. Dr. Ömer Teoman’a 55. Yaş Günü Armağanı, 2. Cilt). İstanbul: Beta.
- Toluner, S. (1996). *Milletlerarası hukuk dersleri*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Truman Proclamation, (1945). Truman Proclamation on the continental shelf. University of Oregon, 21 Temmuz 2021 tarihinde <https://iea.uoregon.edu/treaty-text/3961> adresinden edinilmiştir.
- UN (United Nations), (2021). Chronological lists of ratifications of, accessions and successions to the convention and the related agreements, 17 Ağustos tarihinde https://www.un.org/depts/los/reference_files/chronological_lists_of_ratifications.htm adresinden edinilmiştir.
- UN (United Nations), (1982). United Nations convention on the law of the sea, 5 Ağustos 2021 tarihinde https://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/unclos_e.pdf adresinden edinilmiştir.
- Yılmaz, M. E. (2008). Soğuk savaş sonrası dönemde Türk-Yunan ilişkileri ve Ege sorunu. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(2), 27-44.